

R

G

B

WH

GR

BL

Grey Scale #13

C

M

Y

K

A

1

2

3

4

5

6

M

8

9

10

11

12

13

14

15

B

17

18

19

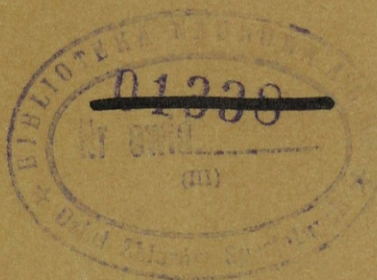

**AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO**
IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

JAWNE

~~Do użytku
służbowego~~

Egz. Nr 5

Ppłk dr Adolf STACHULA

**ROZWÓJ WOJSK
OBRONY POWIETRZNEJ KRAJU
W LATACH 1950—1980**

Załączniki do rozprawy habilitacyjnej

BIBLIOTEKA NAUKOWA 489 WP
Archiwum Instytutu Historii i Szkoły Wojskowej
Nr ewid. _____

~~43640~~ 43640

WARSZAWA 1982

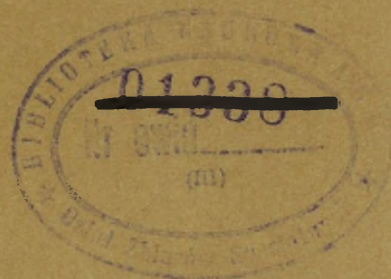

**AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO**
IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

JAWNE

~~Do użytku
służbowego~~

Egz. Nr 5

Pplk dr Adolf STACHULA

**ROZWÓJ WOJSK
OBRONY POWIETRZNEJ KRAJU
W LATACH 1950—1980**

Załączniki do rozprawy habilitacyjnej

BIBLIOTEKA NAUKOWA JSS WY
Archiwum Instytutu Historii Wojskowości

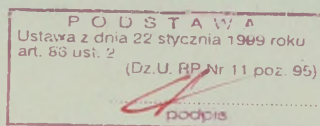
Ex ewid. _____

~~43640~~

WARSZAWA 1982

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO

IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

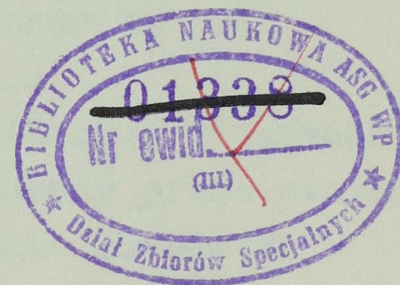
PRZEKLASYFIKOWANO
Protokół Nr 12657

JAWNE

~~Do użytku
służbowego~~

~~██████████~~
Egz. nr 5

Pptk dr Adolf STACHULA

ROZWÓJ WOJSK
OBRONY POWIETRZNEJ KRAJU
W LATACH 1950 - 1980

Załączniki do rozprawy habilitacyjnej

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Działu Zbiorów Specjalnych
Nr ewid. _____

~~X~~ 43640

WARSZAWA 1982

1. CHARAKTERYSTYKA PODSTAWOWYCH KONCEPCJI I ZAŁOŻEŃ OBRONY PRZECIWLOTNICZEJ OBSZARU KRAJU W LATACH 1944 - 1950.

1.2. PODSTAWOWE PROBLEMY OBRONY PRZECIWLOTNICZEJ KRAJU DO ROKU 1944.

X Artykuły płk S. Abżołtowskiego nie tylko przedstawiały koncepcję organizacji obrony przeciwlotniczej kraju, wskazywała jednocześnie na zagrożenie lotnicze Polski, ze względu na rozciągłość granic, niedogodnego położenia w stosunku do zachodniego sąsiada i otwartego nizinnego terenu.

W wyniku takiego zagrożenia S. Abżołtowski postulował utworzenie jednolitego i scentralizowanego kierownictwa obrony przeciwlotniczej, któremu zostałyby podporządkowane wszystkie dowództwa i środki obrony przeciwlotniczej.

Proponował podporządkowanie następujących elementów: dowództwa obrony czynnej z jednostkami lotnictwa myśliwskiego dziennego i nocnego oraz obrony naziemnej; dowództwo obrony przeciwdesantowej; kierownictwo obrony zbiorowej i indywidualnej; kierownictwo zwalczania propagandy powietrznej nieprzyjaciela; podległe organa i ośrodki dowodzenia, wywiad i rozpoznanie nieprzyjaciela oraz sieć dozorowania, łączności i alarmowania.

1.3. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA PODSTAWOWYCH ZAŁOŻEŃ ORGANIZACYJNYCH I FUNKCJONOWANIA OBRONY PRZECIWLOTNICZEJ OBSZARU KRAJU W LATACH 1944 - 1950.

X Istniejące trzy kompanie obserwacyjno-meldunkowe były dość dużymi pododdziałami, liczącymi 170 - 180 żołnierzy każda, słabo wyszkolone i wyposażone w sprzęt techniczny.

Kompania mogła wystawić około 15 posterunków obserwacyjno-meldunkowych, jej wyposażenie techniczne składało się z lornetek, kompasów, stolików kursowych, polowych aparatów telefonicznych i do rzadkości należała radiostacja.

W czasie działań bojowych kompanie z zasady rozwijały główny punkt obserwacyjno-meldunkowy w rejonie postoju sztabu armii oraz kilkanaście punktów obserwacji wzrokowej. Zadaniem pododdziałów obserwacyjno-meldunkowych było wykrywanie i powiadamianie o pojawieniu się nieprzyjacielskich samolotów, wcześniejsze powiadamianie pozwalało na zorganizowanie czynnej obrony przeciwlotniczej przez wszystkie jednostki, a szczególnie przez artylerię przeciwlotniczą i lotnictwo myśliwskie.

xx Sugerowana przez gen. S. Grochoczyńskiego przyszła struktura organizacyjna wojsk w znacznej mierze oparta miała być o wzory radzieckie i doświadczenia rodzime okresu międzywojennego zawarte w rozporządzeniu Rady Ministrów z 29 stycznia 1937 roku.

W proponowanej strukturze organizacyjnej uwzględnione zostały przyszłe podstawy rozwoju systemu obrony powietrznej kraju w okresie pokojowym. Projekt uwzględniał także minimum potrzeb sił i środków niezbędnych do osłony przeciwlotniczej ważnych obiektów oraz ośrodków administracyjno-przemysłowych na terenie kraju.

Cały system opierać się miał o istniejące okręgi wojskowe, w ramach których tworzyć zamierzano okręgi obrony przeciwlotniczej wraz z podporządkowanymi im organicznymi jednostkami osłony przeciwlotniczej wojsk okręgów wojskowych.

W projekcie z maja 1945 roku oddział OPL dowództwa artylerii WP postulowano utrzymanie naszępujących sił i środków przyszłych wojsk obrony przeciwlotniczej obszaru kraju:

- armat średniego kalibru - 500 było - 64; stanowiło to 12,8%
- armat małego kalibru - 360 było - 255; stanowiło to 70,8%
- karabinów maszynowych plot-366 było - 185; stanowiło to 50,5%
- reflektorów - 550 było - 0 ; oraz 648 samolotów myśliwskich.

Celem właściwego wykorzystania wymienionych ilości sprzętu proponowano utworzyć nowe związki taktyczne i oddziały artylerii przeciwlotniczej oraz jednostki lotnicze o następującej strukturze i liczbie:

- brygad artylerii średniego kalibru - 5;
- samodzielnych pułków artylerii małego kalibru - 15;
- pułków karabinów maszynowych przeciwlotniczych - 5;
- pułków reflektorów - 3;
- pułków lotnictwa myśliwskiego - 18.

Dla zabezpieczenia działań artylerii przeciwlotniczej i lotnictwa myśliwskiego postulowano rozwinąć również służby obserwacyjno-meldunkowe, które pokryłyby całe terytorium kraju siecią posterunków obserwacyjno-meldunkowych i posterunków radiolokacyjnych. Przewidywano utworzenie trzech pułków obserwacyjno-meldunkowych, każdy z trzech batalionów a każdy batalion z czterech kompanii obserwacyjno-meldunkowych.

Techniczne zabezpieczenie miał stanowić batalion radiotechniczny, batalion budowy linii łączności i trzy kompanie eksploatacji łączności.

Pułki obserwacyjno-meldunkowe proponowano rozwinąć na terenie całego kraju według następującego podziału i struktury: 1 pułk w składzie 1, 2 i 3 bataliony obserwacyjno-meldunkowe rozwinąłby swoje pododdziały; 1 batalion posterunki obserwacyjno-meldunkowe w części woj. gdańskiego i bydgoskiego, na terenie całego woj. koszalińskiego i w części woj. szczecińskiego w liczbie 78 posterunków; 2 batalion, w części woj. szczecińskiego,

bydgoskiego i poznańskiego oraz na terenie całego woj. zielonogórskiego o stanie 78 posterunków; 3 batalion, w części woj. poznańskiego, łódzkiego na terenie całego woj. wrocławskiego i opolskiego, również 78 posterunków.

W ten sposób przewidywano rozwinięcie przez 1 pułk 234 posterunków obserwacyjno-meldunkowych, obejmujących obszar pomorskiego, poznańskiego i części łódzkiego okręgu wojskowego.

2 pułk w składzie 4, 5 i 6 bataliony obserwacyjno-meldunkowe rozwinąłby swoje pododdziały; 4 batalion posterunki obserwacyjno-meldunkowe w części woj. gdańskiego, olsztyńskiego i warszawskiego w liczbie 71 posterunków; 5 batalion w części woj. olsztyńskiego, białostockiego i warszawskiego o stanie 76 posterunków; 6 batalion na terenie całego woj. lubelskiego, w części woj. białostockiego, warszawskiego, rzeszowskiego i kieleckiego również 76 posterunków.

2 pułk powinien rozwinąć 223 posterunki, które pokryłyby siecią obserwacyjno-meldunkową warszawski i lubelski okręg wojskowy. Główny punkt obserwacyjno-meldunkowy zamierzano zainstalować w Warszawie.

Natomiast 3 pułk w składzie 7, 8 i 9 bataliony obserwacyjno-meldunkowe rozwinąłby swoje pododdziały: 7 batalion posterunki obserwacyjno-meldunkowe na całym terenie woj. łódzkiego, w części woj. kieleckiego, rzeszowskiego i krakowskiego o stanie 74 posterunków; 8 batalion na terenie całego woj. katowickiego, w części woj. krakowskiego i warszawskiego w liczbie 75 posterunków, a 9 batalion miał stanowić rezerwę wojsk obserwacyjno-meldunkowych. W sumie pułk ten rozwinąłby tylko 149 posterunków na obszarze krakowskiego i części łódzkiego okręgu wojskowego.

Główny punkt obserwacyjno-meldunkowy przewidywano rozwinąć w Krakowie.

Z części pułków lotnictwa myśliwskiego zamierzano utworzyć dywizje lotnictwa myśliwskiego i przydzielić po jednej dywizji lotnictwa myśliwskiego pomorskiemu, poznańskiemu, warszawskiemu i krakowskiemu okręgowi obrony przeciwlotniczej oraz po jednym pułku lotnictwa myśliwskiego lubelskiemu i łódzkiemu okręgowi. Wszystkie 13 stacji radiolokacyjnych batalionu radiotechnicznego zamierzano rozdysponować do poszczególnych pułków obserwacyjno-meldunkowych.

Łącznie na terenie całego kraju zamierzano wystawić 606 posterunków obserwacyjno-meldunkowych, stacje radiolokacyjne typu "Redut" produkcji radzieckiej dalekiego wykrywania zwane stacjami obserwacyjno-meldunkowymi przydzielono: 5 dla 1 pułku, 5 dla 2 pułku i 3 dla 3 pułku.

Powyższy projekt opracowano jeszcze w oparciu o strukturę terytorialną istniejących wówczas 6 OW. Warszawski, Lubelski, Krakowski, Łódzki, Poznański i Pomorski OW, od sierpnia 1945 roku doszedł 7 OW - Śląski, równocześnie uległy zmianie granice i zasięgi terytorialne OW.

2. POWSTANIE WOJSK OBRONY PRZECIWLOTNICZEJ OBSZARU KRAJU, PRZEMIANY ORGANIZACYJNO-STRUKTURALNE, KONCEPCJE I MIEJSCE W SYSTEMIE OBRONY POWIETRZNEJ KRAJU W LATACH 1950 - 1962.

2.2. UTWORZENIE WOJSK OBRONY PRZECIWLOTNICZEJ, ORGANIZACJA, ICH FUNKCJONOWANIE I ZADANIA W LATACH 1950 - 1952.

* Na początku 1951 roku poszczególnymi pułkami 9 dywizji artylerii przeciwlotniczej dowodzili: 86 pułkiem, ppłk Włodzimierz Downarowicz, 87 pułkiem ppłk Timofiej Wołkow, 64 pułkiem mjr Bolesław Koszelski i 94 pułkiem mjr Aleksander Grabowski. Natomiast 7 Korpusem Artylerii Przeciwlotniczej krótko dowodził gen. bryg. Bondarenko.

xx W latach 1950 - 1951 oprócz dowódcy Wojsk Obrony Przeciwlotniczej gen. bryg. Mikołaja Trawina, ważniejsze funkcje sztabowe i kierownicze zostały obsadzone przez następujących oficerów: obowiązki szefa sztabu pełnił płk Timofiej Rostunow; zastępca dowódcy do spraw artylerii OPL płk Jakub Tubuszczenko; pomocnik dowódcy do spraw radiotechnicznych OPL płk Paweł Gribakin. Szefami poszczególnych oddziałów i służb byli: szef wydziału wywiadowczego ppłk Edward Lisowski, szef oddziału łączności płk Mikołaj Jermekow; szef służby obserwacyjno-meldunkowej płk Jan Daszyczew; szef służby radiotechnicznej mjr Grzegorz Iwanczenko; szef oddziału organizacyjnego płk Edward Konieczny; szef oddziału wyszkolenia bojowego mjr Tadeusz Kemf; szef sztabu artylerii ppłk Timofiej Wołkow; szef wydziału reflektorów płk Michał Lebiediew.

XXX Obsadę personalną ważniejszych stanowisk w 49 batalionie obserwacyjno-meldunkowym stanowili następujący oficerowie: dowódca batalionu, mjr Wiktor Kamiński; zastępca dowódcy batalionu do spraw politycznych, kpt. Tadeusz Kura; szef sztabu batalionu, kpt. Jan Jasiukiewicz; dowódcy kompanii: por. Józef Gelner, por. Zygmunt Klimecki i por. Stefan Tkaczyk, a później na miejsce por. Stefana Tkaczyka przybył ppor. Lucjan Apeld.

XXXX Obsadę personalną ważniejszych stanowisk w 31 batalionie obserwacyjno-meldunkowym stanowili następujący oficerowie: dowódca batalionu, kpt. Stefan Dubrawski; zastępca dowódcy batalionu do spraw politycznych, por. Józef Fituch; szef sztabu batalionu, por. Stefan Tkaczyk; dowódcy kompanii: ppor. Stefan Żelewski, ppor. Józef Kułak i ppor. Stanisław Bębula.

Na dowódcę 25 batalionu obserwacyjno-meldunkowego został wyznaczony por. Józef Rogozinski, a na zastępcę dowódcy do spraw politycznych por. Stefan Piotrowski.

XXXXX Cechą wspólną formujących się batalionów obserwacyjno-meldunkowych były jednolite zadania, które sprowadzały się w zasadzie do obowiązku wykrycia każdego samolotu nieprzyjacielskiego nad obszarem kraju i rozmieszczenia sieci posterunków obserwacji wzrokowej w terenie z takim wyliczeniem, aby zasięgiem działania posterunku pokryć cały kierunek w sektorze działania batalionu. Zadania te wymagały przeszkolenia stanów osobowych zarówno kadry jak i żołnierzy służby zasadniczej. Proste zadania okazały się trudne do wykonania w terenie, według oceny oficerów wojsk radiotechnicznych, którzy pełnili służbę od początku powstawania tych wojsk, okres ten zaliczają do najtrudniejszych w swojej karierze wojskowej.

Albowiem wyposażenie techniczne posterunku nie odbiegało od wyposażenia z okresu wojny. Na wyposażenie posterunku składało się: dwa aparaty telefoniczne AP-48, stolik kursowy, busola, lornetka, zegarek budzik, 5 km kabla telefonicznego, zestaw do budowy linii stałej, broń etatowa z amunicją i granatami ręcznymi oraz niezbędny sprzęt kwaterunkowy i żywnościowy.

W miejscu pełnienia służby każdy z posterunków zobowiązany był wykonać: dół podsłuchowy, wieżę obserwacyjną oraz stanowiska obronne posterunku. Za całokształt szkolenia odpowiedzialny był dowódca plutonu, któremu podlegało 5 posterunków, do dyspozycji posiadał konia wierzchowego, dopiero od szczebla kompanii przysługiwał samochód terenowo-osobowy i ciężarowy oraz konie taborowe. Długotrwała służba na posterunkach obserwacyjno-meldunkowych w małych grupach sprawiała wiele kłopotów dowódcom wszystkich szczebli w zakresie: wyszkolenia, zakwaterowania, wyżywienia, utrzymania stałej łączności a przede wszystkim wykonywanie zadań bojowych.

W zasadzie posterunki organizowano w uprzednio wybranych miejscowościach w zabudowaniach przekazanych wojsku przez władze terenowe w składzie 4-5 żołnierzy.

Do podstawowych zadań dowódcy posterunku należało w pierwszej kolejności własnymi siłami i środkami nawiązanie przez najbliższy urząd pocztowy lub centralę kolejową łączności przewodowej ze stanowiskiem dowodzenia kompanii. Pełnienie służby bojowej polegało na wykrywaniu wzrokowym i słuchowym wszystkich celów powietrznych, określenie ich kursu lotu, wysokości, szybkości i przynależności państwowej. Służbę bojową na wieży obserwacyjnej pełniono przez całą dobę, bez względu na porę roku i warunki atmosferyczne. Warunki służby, szkolenia i wszystkich innych przedsięwzięć codziennego życia wymagały od stanu osobowego posterunków ogromnego wysiłku i samozaparcia by sprostać wszystkim zadaniom.

2.3. ZMIANY ORGANIZACYJNE I PRZEMIANY STRUKTURALNE WOJSK OBRONY PRZECIWLOTNICZEJ OBSZARU KRAJU W LATACH 1952 - 1954.

X W wyniku reorganizacji 7 Korpusu Artylerii Przeciwlotniczej powstały dwie dywizje; 13 i 15 dywizja artylerii przeciwlotniczej. Na dowódcę 13 dywizji został wyznaczony ppłk Bolesław Tatarski, a na dowódcę 15 dywizji ppłk Aleksander Grabowski.

XX Już w początkowej fazie rozwoju artylerii przeciwlotniczej obszaru kraju, od jesieni 1950 roku bardzo istotnym stał się problem zabezpieczenia szkolenia a następnie strzelań bojowych do celów powietrznych dla 16-tu pułków. Do tego celu przeznaczono pas nadmorski od Rogowa do Niechorza, który wykorzystywany był od 1948 roku przez pułki artylerii przeciwlotniczej osłony wojsk i baterie podchorążych Oficerskiej Szkoły Artylerii Przeciwlotniczej w Koszalinie, nazywany Centralnym Obozem.

Od 1950 roku obóz centralny został podporządkowany Dowództwu Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju i otrzymał nazwę 15 Poligonu Artylerii Przeciwlotniczej.

Poligon ten stał się obiektem szkoleniowym umożliwiającym przeprowadzanie różnych przedsięwzięć i czynności szkoleniowych, których realizacja w warunkach garnizonowych była trudna lub wręcz niemożliwa.

Liczba pułków biorących udział w strzelaniach systematycznie każdego roku wzrastała, jeżeli w 1951 roku na poligonie w Mrzeżynie strzelało cztery pułki, to w 1953 roku strzelało już szesnaście pułków. Przy tak szybkim wzroście liczby pułków również szybko ulegały zmianom i rozszerzały się funkcje i zadania poligonu w zakresie zabezpieczenia pobytu jednostek na poligonie.

Od 1951 roku przystąpiono do organizowania oprócz letnich również zimowe zgrupowania jednostek.

Koncentracje zimowe z reguły planowane były w dwu turnusach: pierwszy turnus w lutym, drugi w marcu. Każdy turnus trwał średnio 15 do 30 dni. Łącznie w każdym turnusie przebywało na poligonie 30 baterii.

Koncentracje letnie z reguły planowane były w trzech turnusach, średnio trwały 40-45 dni. W latach 1951 - 1952 pułki na koncentrację letnią wyjeżdżały w dwu turnusach, z których każdy trwał średnio 50 - 75 dni. Pułki na koncentrację letnią wyjeżdżały w całości. Funkcjonowanie poligonu od 1950 do 1980 roku dla potrzeb Wojsk Obrony Powietrznej Kraju umożliwiło prowadzenie systematycznego szkolenia pułków artylerii przeciwlotniczej a po reorganizacji przeciwlotniczej artylerii lufowej, szkolenie baterii artylerii przeciwlotniczej. Poligon przyczynił się do osiągnięcia dobrych wyników w strzelaniu do celów powietrznych.

XXX W grupie inżynierów radiolokacji, którzy pierwsi rozpoczęli pracę w wojskach radiotechnicznych byli oficerowie: por. Kazimierz Dzieciołowski, por. Tadeusz Kącki, por. Henryk Pajor, por. Alfred Pondo, por. Julian Ścieżka i por. Tadeusz Romanyk.

W następnych turnusach kurs ten ukończyli m.in.: ppor. Zbigniew Bujawski, ppor. Marian Musiakik i ppor. Zbyszko Wrzeszczyński. Absolwenci tych kursów stanowili wówczas pierwszą polską kadrę inżynierów radiolokacji. Wielu z nich aktualnie zajmuje odpowiedzialne stanowiska w wojskach radiotechnicznych i wyższym szkolnictwie wojskowym.

W tym samym czasie dla potrzeb powstającego systemu radiolokacyjnego prowadzone były intensywne szkolenia operatorów stacji radiolokacyjnych i radiotelegrafistów na trzymiesięcznym kursie radarowym w Modlinie. Kierownictwo kursu stanowili oficerowie: szefem sztabu był ppor. Hilary Szpajda, wykładowcami m.in. ppor. Franciszek Gobis, ppor. Teodor Glapka, ppor. Józef Gosk i ppor. Jan Zakrzewski.

Uczestnikami kursu byli żołnierze łącznościowcy, którzy zdobyli nowe specjalności wojsk radiotechnicznych.

Natomiast absolwentami pierwszego turnusu kursu techników przy Wojskowej Akademii Technicznej byli oficerowie: ppor. Alojzy Wierzchnicki, ppor. Czesław Grabowski, ppor. Zbigniew Gracz, ppor. Adolf Fałęcki, ppor. Czesław Mitas, ppor. Jerzy Markiewicz, ppor. Stanisław Sobczak, ppor. Roman Skalski, ppor. Bonifacy Skorupiński, ppor. Ryszard Sajdak, ppor. Jan Szczepanik, ppor. Karol Błaszczuk, ppor. Wojciech Maciński, ppor. Tadeusz Kełuża, ppor. Andrzej Różański, ppor. Józef Podsiadłowski, ppor. Jan Walich, ppor. Bogdan Unard, ppor. Jerzy Rogalski, ppor. Kazimierz Konieczny, ppor. Leszek Stępień, ppor. Kazimierz Sinywa, ppor. Karol Łebski i chor. Zbigniew Sieniawski.

×××× Kadre 8 samodzielnego pułku obserwacyjno-meldunkowego stanowili następujący oficerowie: dowódca pułku, ppłk Wiktor Kamiński; zastępca dowódcy pułku do spraw politycznych, por. Apolinary Ura; szef sztabu pułku, kpt. Ludwik Ratyński; zastępca dowódcy pułku do spraw liniowych, kpt. Henryk Seroka; zastępca dowódcy pułku do spraw radiolokacji, por. Lech Lipiński; zastępca dowódcy pułku do spraw technicznych por. Andrzej Węgrzyn. Poszczególnymi kompaniami obserwacyjno-meldunkowymi dowodzili: 1 kompania, ppor. Roman Juskiewicz; 2 kompanią, ppor. Eugeniusz Gajowiecki; 3 kompanią ppor. Lucjan Apeld; 4 kompanią, ppor. Józef Tomczak; 5 kompanią, por. Florian Kowalski; 6 kompanią, por. Birnacki.

Kompaniami radiotechnicznymi dowodzili: 7 kompanią, por. Bronisław Korczak; 8 kompanią, ppor. Tadeusz Jaroszewski; 9 kompanią, ppor. Kazimierz Ciołek i 10 kompanią, por. Józef Łacki.

Wiosną 1953 roku obowiązki dowódcy 8 pułku obserwacyjno-meldunkowego objął dotychczasowy szef sztabu, kpt. Ludwik Ratyński, a szefem sztabu, kpt. Leszek Mazerant.

Obsadę personalną 1 batalionu radiotechnicznego stanowili następujący oficerowie: dowódca batalionu, kpt. Józef Lemieszek, zastępca dowódcy batalionu do spraw politycznych, por. Józef Kupajczyk, szef sztabu batalionu kpt. Mieczysław Rękas.

9 samodzielną kompanią radiotechniczną dowodził, por. Kazimierz Kosmowski.

6 kompanią radiotechniczną dowodził początkowo oficer radziecki, kpt. Eugeniusz Komow, a później, ppor. Wacław Świel.

3. UTWORZENIE DOWÓDZTWA WOJSK LOTNICZYCH I OBRONY PRZECIWLOTNICZEJ OBSZARU KRAJU I JEGO FUNKCJONOWANIE W LATACH 1954 - 1962.

3.1. ROZWÓJ SYSTEMU OBRONY PRZECIWLOTNICZEJ OBSZARU KRAJU W LATACH 1954 - 1958.

* Oprócz dowódcy Wojsk Lotniczych i Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju gen. broni Jana Turkiela, na kierownicze stanowiska służbowe zostali wyznaczeni następujący oficerowie: na zastępcę dowódcy WL i OPL OK do spraw politycznych, płk Józef Urbanowicz; na zastępcę dowódcy WL i OPL OK do spraw lotnictwa myśliwskiego, gen. bryg. Jan Frey-Bielecki; na szefa sztabu WL i OPL OK, gen. bryg. Wasyl Kadazanowicz; na zastępcę dowódcy WL i OPL OK do spraw szkolenia bojowego, gen. bryg. Michał Jakubik; na zastępcę dowódcy WL i OPL OK do spraw inżynierijno-lotniczych, gen. bryg. Aleksander Torochow, na szefa sztabu OPL OK, płk Władysław Szczepucha, na szefa zarządu politycznego WL, ppłk Tadeusz Dąbkowski i na szefa zarządu politycznego OPL OK, płk Jan Kruk.

** Pod koniec 1956 roku obsadę personalną 8 pułku radiotechnicznego stanowili następujący oficerowie: dowódca pułku, mjr Ludwik Ratyński; zastępca dowódcy do spraw politycznych, kpt. Eugeniusz Kostrzyk; zastępca dowódcy do spraw liniowych, kpt. Stanisław Obecny; zastępca dowódcy do spraw radiolokacji, kpt. Zbigniew Silski i szef sztabu, kpt. Hilary Szpajda. Poszczególnymi 9-cioma kompaniami radiotechnicznymi w kolejności dowodzili: 1 kompanią radiotechniczną, por. Kazimierz Ciołek a od 1955 roku, por. Kazimierz Siudziak; 2 kompanią radiotechniczną, por. Marian Kozik; 3 kompanią radiotechniczną, por. Jan Szwarocki; 4 kompanią radiotechniczną, por. Zenon Oczkowski; 5 kompanią radiotechniczną, kpt. Stanisław Marowski; 6 kompanią radiotechniczną,

kpt. Eugeniusz Baran; 7 kompanią radiotechniczną, por. Karol Błaszczyk; 8 kompanią radiotechniczną, por. Józef Łącki i 9 kompanią radiotechniczną, por. Józef Pokrzywniak.
1. kompanią obserwacyjno-meldunkową, por. Zdzisław Olejniczak i 2 kompanią obserwacyjno-meldunkową, por. Henryk Szuflicki.

XXX Obsadę personalną 18 samodzielnego pułku obserwacyjno-meldunkowego w 1956 roku stanowili następujący oficerowie:
dowódca pułku, mjr Mikołaj Andrzejuk.

Kompaniami radiotechnicznymi dowodzili: 1 kompanią radiotechniczną, por. Józef Stec; 2 kompanią radiotechniczną, por. Józef Węla; 3 kompanią radiotechniczną, por. Bolesław Karpiński; 4 kompanią radiotechniczną, por. Eugeniusz Gajowiecki; 5 kompanią radiotechniczną, por. Józef Tomczak; 6 kompania nie została w tym czasie rozwinięta i 7 kompanią radiotechniczną, por. Kazimierz Brąnk. Kompaniami obserwacyjno-meldunkowymi; 1 kompanią obserwacyjno-meldunkową, por. Marian Mikołowski i 2 kompanią obserwacyjno-meldunkową, por. Henryk Konopczyk.

Po przemianowaniu tego pułku w 1956 roku na 18 samodzielny pułk radiotechniczny, obsadę dowództwa pułku stanowili: dowódca pułku, ppłk Mikołaj Andrzejuk, zastępca dowódcy pułku do spraw politycznych ppłk Aleksander Orłowski; zastępca dowódcy pułku do spraw radiolokacji, kpt. Kazimierz Hałaha i szef sztabu pułku, kpt. Andrzej Węgrzyn.

XXXX W początkowym okresie w latach 1954 - 1955 w 14 samodzielnym pułku obserwacyjno-meldunkowym, obsadę personalną dowództwa i sztabu pułku stanowili: dowódca pułku, mjr Henryk Seroka; zastępca dowódcy do spraw politycznych, por. Zbigniew Kazimierczak; szef sztabu pułku, kpt. Włodzimierz Przemyski.

W grudniu 1955 roku po przemianowaniu pułku na 14 samodzielny pułk radiotechniczny, kierownicze stanowiska w pułku pełnili: dowódca pułku, mjr Henryk Seroka; zastępca dowódcy do spraw politycznych, kpt. Zbigniew Kazimierczak; zastępca dowódcy do spraw liniowych, kpt. Piotr Gryzłó; zastępca dowódcy do spraw radiolokacji, por. Marian Musielik; szef sztabu pułku, kpt. Jan Tarnawski.

xxxxx Techniczne wyposażenie pułków artylerii przeciwlotniczej w armaty 85 mm i przyrządy kierowania ogniem PUA 20-3, w warunkach użycia lotnictwa odrzutowego nie mogły zapewnić skutecznej osłony bronionym obiektom. Przy pomocy posiadanego sprzętu można było wówczas prowadzić ogień do samolotów lecących na wysokości do 8 tysięcy metrów z prędkością 150 - 180 m/sek /640 km/godz./.

Ponadto średnia ilość rozprysków uzyskiwane przez poszczególne ugrupowania bojowe; na kierunkach zasadniczych 160 - 180 i na kierunkach pomocniczych 90 - 100.

xxxxxx Pułki artylerii przeciwlotniczej średniego kalibru posiadające na uzbrojeniu armaty 85 mm, przebrojono w armaty 100 mm wraz z kompletami kierowania ogniem PUAZO-6-19 i artyleryjskimi stacjami radiolokacyjnymi SON-9a. Pułki artylerii przeciwlotniczej małego kalibru armat 37 mm, przebrojono w armaty 57 mm wraz z kompletem kierowania ogniem PUAZO-6-60 i artyleryjskimi stacjami radiolokacyjnymi SON-9a.

Przez wprowadzenie na uzbrojenie proponowanego sprzętu artyleryjskiego, uzyskiwano zwiększenie skutecznego zwalczania celów o pułapie do 10 tysięcy km, natomiast wprowadzenie przyrządów kierowania ogniem i zautomatyzowanie naprowadzenia dział pozwalały na ostrzelanie wszystkich celów poruszających się z prędkością do 400 m/sek /1400 km/godz./.

xxxxxxx W dniach 24 - 28 marca 1958 roku przebywała w Moskwie delegacja WP na czele z ówczesnym Ministrem Obrony Narodowej gen. dyw. Marianem Spychalskim, w trakcie której ustalono, że w następnym roku WP zostanie wyposażone w pociski przeciwlotnicze typu "powietrze - powietrze" i typu "ziemia - powietrze".

Rozmowy marcowe były wiążące do podpisania w lutym 1959 roku umowy wojskowej ze Związkiem Radzieckim na dostawę uzbrojenia raketowego. Umowa przewidywała do końca 1959 roku dostawę sprzętu raketowego na wyposażenie jednego dywizjonu artylerii raketowej,

jednego dywizjonu technicznego i jednego dywizjonu szkolnego pocisków kierowanych "ziemia - powietrze" oraz dostawę pocisków kierowanych typu "powietrze - powietrze" na wyposażenie jednej eskadry dla 12 samolotów typu Mig-19, przewidywała sukcesywne dostawy sprzętu raketowego do końca 1965 roku.

XXXXXXXXXXW styczniu 1958 roku lotnictwo dysponowało stanem 1314 pilotów, z których tylko I klasę posiadało 35 pilotów, II klasę - 246 pilotów, III klasę - 431 pilotów i bez klasy było aż 602 pilotów. Z powyższego zestawienia wynikało, że około 75% pilotów nie było przygotowanych do wykonywania zadań bojowych w trudnych warunkach meteorologicznych, ponadto z ogólnego stanu pilotów 50% stanowili piloci, którzy wymagali szybkiego i gruntownego przeszkolenia w najbliższym czasie. Wystąpił także poważny niedobór personelu latającego, gdyż jeden pilot przypadał na jeden samolot, taki stan rzeczy nie gwarantował pełnego wykonania zadań bojowych w warunkach konfliktu zbrojnego.

W najbliższych dwóch latach do 1960 roku, zamierzano zmienić istniejący stan w personelu latającym i przyjęto jako obowiązującą zasadę zabezpieczenia dla każdej eskadry 24 pilotów, a dla pułku lotniczego 72 pilotów bojowych, 4 pilotów dowództwa pułku. Razem w pułku miało być 76 pilotów na stan etatowy 38 samolotów bojowych. Jednak planowanego stanu pilotów do 1960 roku nie udało się osiągnąć, chociaż stan uległ znacznej poprawie i średnio pułki lotnicze posiadały 52 pilotów bojowych.

3.2. FUNKCJONOWANIE I ROZWÓJ DOWÓDZTWA WOJSK OPL OK W LATACH 1958 - 1962.

X Jesienią 1959 roku na stanowisko dowódcy Wojsk Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju objął gen. bryg. Czesław Mankiewicz, obowiązki dowódcy WOPL OK do spraw politycznych objął płk Tadeusz Dąbkowski, obowiązki szefa sztabu pełnił ppłk Zdzisław Malina zaś pełniący czasowo obowiązki dowódcy płk Roman Paszkowski przejął obowiązki dowódcy 1 Korpusu OPL OK.

Wraz z ukształtowaniem się Dowództwa Wojsk Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju i powstaniem Korpusów OPL OK zaszły zmiany w systemie kierowania oddziałami artylerii przeciwlotniczej OPL OK.

Dotychczasowe dowództwo artylerii OPL OK zostało przemianowane na inspektorat artylerii OPL OK, które składało się z trzech wydziałów: operacyjnego, szkolenia i uzbrojenia. Obsadę personalną poszczególnych wydziałów stanowili: inspektor artylerii OPL OK, płk Władysław Szczepucha; zastępca inspektora artylerii OPL OK, ppłk Franciszek Dobrzański; szef wydziału operacyjnego, mjr Czesław Drabent; szef wydziału szkolenia, mjr Krzysztof Hille i szef wydziału uzbrojenia, kpt. Emil Ozga.

Stanowisko szefa artylerii 1 Korpusu OPL OK pełnił płk Stanisław Dębniak; szefa artylerii 2 Korpusu OPL OK pełnił ppłk Zdzisław Wasilewski i szefa artylerii 3 Korpusu OPL OK pełnił ppłk Edward Wojciechowski.

xx Pod koniec maja 1961 roku na polecenie Szefa Sztabu Generalnego gen. broni Jerzego Bordziłowskiego rozpoczęła działanie komisja, której zadaniem było prowadzenie prac zmierzających do reorganizacji Dowództwa Wojsk Lotniczych i Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju. Ponadto w skład komisji wchodził: gen. bryg. Czesław Mankiewicz i gen. bryg. Jan Raczkowski, ze szczebla Sztabu Generalnego i przedstawiciele dowództwa WL i OPL OK oraz oficerowie: płk Wincenty Heinrich, płk Adam Aumer, płk Jerzy Czownicki i płk Stanisław Stąsiek.

3.3. ROZWÓJ LOTNICTWA MYŚKIWSKIEGO OPL OK W LATACH 1958 - 1962.

* Dyżury bojowe od 1960 roku na samolotach pościgowych wyszczególnione pułki pełniły w dzień i w nocy, w trudnych warunkach atmosferycznych jeżeli górna granica chmur wynosiła więcej niż 3000 m oraz w nocy w zwykłych i trudnych warunkach atmosferycznych jeżeli górna granica chmur sięgała nie niżej jak 3000 m.

XX Kurs przeszkolenia latającego personelu kierowniczego przeprowadzono w dniach 15-23.02.1960 roku na lotnisku w Krzesinach k/Poznań na samolotach Mig-19 p. Uczestnicy kursu zostali zapoznani z eksploatacją i techniką pilotowania samolotu Mig-19 p oraz otrzymali podstawy do dalszego samodzielnego szkolenia i treningu na danym typie samolotu.

Uprawnienia uzyskali: płk pil. Stanisław Tanana ze sztabu 2 Korpusu OPL OK; ppłk pil. Andrzej Rybecki z dowództwa OPL OK; ppłk pil. Jan Kamera z 28 pułku lotnictwa myśliwskiego; mjr pil. Józef Sobieraj z 62 pułku lotnictwa myśliwskiego; mjr pil. Mirosław Kapciuch z 39 pułku lotnictwa myśliwskiego; mjr pil. Jerzy Topolnicki z dowództwa WL i OPL OK; mjr pil. Andrzej Dobrzeńcki z dowództwa WL i OPL OK; mjr pil. Tadeusz Matras z dowództwa OPL OK; mjr pil. Józef Luty z Wydziału Pilotowania; mjr pil. Zygmunt Dębowski z Wydziału Pilotowania; mjr pil. Marian Chrzan z 62 pułku lotnictwa myśliwskiego; mjr pil. Józef Menet z Wydziału Pilotowania; kpt. pil. Wacław Sorn ze sztabu 1 Korpusu OPL OK; kpt. pil. Czesław Filonowicz z 62 pułku lotnictwa myśliwskiego; kpt. pil. Jerzy Pawłowicz ze sztabu 3 Korpusu OPL OK oraz kpt. pil. Bolesław Kajetańczyk z 62 pułku lotnictwa myśliwskiego.

3.4. ROZWÓJ ARTYLERII OPL OK W LATACH 1958 - 1962.

* Zgodnie z planem przeszkolenie grupy polskich oficerów odbyło się w okresie 2.02 - 18.06.1959 roku w Ulan-Źde. Pierwszą grupę stanowili oficerowie: mjr Władysław Żelazowski, kpt. Henryk Grycewicz, kpt. Stanisław Paszkowski, kpt. Jerzy Woźniak, kpt. Zbigniew Puzewicz, kpt. Stanisław Janke, kpt. Józef Matusiak, kpt. Zenon Płociński, kpt. Jerzy Zabierowski, kpt. Jerzy Niemiec i por. Eugeniusz Olszewski wszyscy z Wojskowej Akademii Technicznej;

kpt. Mieczysław Miś i kpt. Tomasz Maliszewski z Szefostwa Artylerii OPL OK; kpt. Zdzisław Tołłoczko i por. Jerzy Kobryn z Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej; por. Stanisław Dępczyński z 3 Korpusu OPL OK; kpt. Waldemar Kasperowicz z 2 Korpusu OPL OK; kpt. Kazimierz Nadolny; por. Zbigniew Podniesiński z 29 pułku lotnictwa myśliwskiego; kpt. Tadeusz Cichorski i por. Nerbert PaszaK z 104 PW; kpt. Zbigniew Kuźma, kpt. Henryk Sawicki, kpt. Marian Sawicki i por. Tadeusz Chajenta z Oficerskiej Szkoły Lotniczej. Dodatkowo w szkoleniu uczestniczyli Szef Inspektoratu Artylerii OPL OK płk Władysław Szczepucha i jego zastępca płk Aleksander Grabowski.

xx Początkowo komendę Ośrodka Szkolenia Specjalistów Artylerii OPL OK stanowili: komendant płk Aleksander Grabowski; zastępca komendanta do spraw politycznych mjr Michał Rekucki; zastępca komendanta do spraw szkolenia mjr Władysław Żelazowski, ponadto nieetatowo obowiązki głównego inżyniera pełnił kpt. Waldemar Kasperowicz a szefa wydziału ogólnego kpt. Bolesław Bielecki.

W związku z formowaniem nowych jednostek artylerii raketowej od 1963 roku część bardziej doświadczonej kadry ośrodka kierowano do pracy w dowództwach korpusów i sztabach powstających oddziałów i związków taktycznych. W miejsce odchodzącej doświadczonej kadry przychodziła nowa z Wojskowej Akademii Technicznej i szkół oficerskich. W maju 1963 roku odszedł komendant CSSAiR, płk Aleksander Grabowski na stanowisko zastępcy szefa artylerii OPL OK do spraw liniowych, jego miejsce zajął ppłk Zbigniew Badocha, dotychczasowy zastępca dowódcy 13 dywizji artylerii OPL OK do spraw liniowych.

xxx Kadre, żołnierzy służby zasadniczej, sprzęt i obiekty koszarowe po 87 i 94 pułku artylerii wykorzystano do organizacji dywizjonów raketowych.

W tym celu dowództwo WL i OPL OK powołano specjalną komisję, która opracowała w 1959 roku plan obrony, w którym ujęto szereg prac przygotowawczych: przeprowadzenie rekonesansu ugrupowania bojowego w obronie Warszawy, wybór stanowisk i ich szczegółowa lokalizacja; opracowanie wszelkiej dokumentacji; organizację szkolenia bojowego w dywizjonach i opracowanie zasad dowodzenia dywizjonami ogniowymi i pełnienie dyżurów bojowych.

Na dowódcę 1 dywizjonu technicznego wyznaczony został mjr Jan Zdziech, na dowódców poszczególnych dywizjonów artylerii raketowej; 2 dywizjonu mjr Zenon Kędzierski, 3 dywizjonu kpt. Dionizy Słotwiński, 4 dywizjonu mjr Zygmunt Maguza i 5 dywizjonu mjr Jerzy Gandasiński.

XXXX Najistotniejsze zmiany w procesie kształcenia nastąpiły w Oficerskiej Szkole Radiotechnicznej, od 1961 roku szkoła winna wprowadzić następujące cykle szkolenia: dwuletni cykl szkolenia podchorążych zwerbowanych do szkół oficerskich spośród najzdolniejszych absolwentów szkół ogólnokształcących; jednoroczny cykl szkolenia dla podchorążych rekrutujących się spośród absolwentów średnich szkół technicznych o kierunkach radiotechnicznym i pokrewnych; po zakończeniu szkolenia w Oficerskiej Szkole Radiotechnicznej absolwentów należało kierować na krótkotrwałe przeszkolenie do Centrum Szkolenia Specjalistów Artylerii i Radiotechniki.

3.5. ROZWÓJ WOJSK RADIOTECHNICZNYCH OPL OK W LATACH 1958 - 1962.

X W latach 1957 - 1962 obsadę personalną ważniejszych stanowisk w samodzielnych batalionach radiotechnicznych stanowili oficerowie: w 3 samodzielny batalionie radiotechnicznym obowiązki dowódcy kolejno pełnili: kpt. Włodzimierz Przemyski i kpt. Stanisław Mekiej, zastępcy dowódcy do spraw politycznych kpt. Janusz Karbowniczek i kpt. Jan Skonieczny, zastępcy dowódcy do spraw liniowych kpt. Piotr Gryzło, zastępcy dowódcy do spraw radiolokacji kpt. Zenon Biela, szefa sztabu batalionu kpt. Ryszard Gajak i kpt. Ryszard Kubas;

W 6 samodzielny batalionie radiotechnicznym obowiązki dowódcy pełnili, kpt. Mieczysław Renkas i mjr Jan Kopyłowicz, zastępcy dowódcy do spraw politycznych kpt. Janusz Dąbrowski i mjr Jerzy Wilczak, zastępcy dowódcy do spraw liniowych kpt. Mieczysław Mertynuska, zastępcy dowódcy do spraw radiolokacji kpt. Andrzej Rembalski, szefa sztabu batalionu kpt. Franciszek Górski;

W 7 samodzielny batalionie radiotechnicznym obowiązki dowódcy pełnił mjr Leszek Mazerent, zastępcy dowódcy do spraw politycznych kpt. Stanisław Skotnicki i por. Kazimierz Furmaniak, zastępcy dowódcy do spraw liniowych por. Bogdan Bujanowicz i kpt. Włodzimierz Przemyski, zastępcy dowódcy do spraw radiolokacji por. Franciszek Kostrubiec i kpt. Jerzy Wanat, szefa sztabu batalionu mjr Jan Kopyłowicz i kpt. Jerzy Gajak;

W 24 samodzielny batalionie radiotechnicznym obowiązki dowódcy pełnił mjr Henryk Seroka, zastępcy dowódcy do spraw politycznych kpt. Franciszek Felich, zastępcy dowódcy do spraw liniowych kpt. Ryszard Chmielewski, zastępcy dowódcy do spraw radiolokacji kpt. Adolf Fałęcki, szefa sztabu batalionu kpt. Andrzej Wojtyga;

W 2 samodzielny batalionie radiotechnicznym obowiązki dowódcy pełnił mjr Kazimierz Kosmowski, zastępcy dowódcy do spraw politycznych kpt. Jerzy Barbas, zastępcy dowódcy do spraw radiolokacji por. Henryk Pączek, szefa sztabu batalionu por. Kryspin Okólski i mjr Olgierd Rychter;

W 8 samodzielnym batalionie radiotechnicznym obowiązki dowódcy kolejno pełnili, kpt. Stanisław Orecki, i kpt. Zbyszko Doroszewski, zastępcy dowódcy do spraw politycznych por. Zdzisław Radziwonka, zastępcy dowódcy do spraw liniowych kpt. Jan Małec i kpt. Edmund Dominiak, zastępcy dowódcy do spraw radiolokacji por. Zbyszko Doroszewski, szefa sztabu batalionu kpt. Zdzisław Olejniczak, kpt. Edward Granat, mjr Janusz Łopaciński i kpt. Henryk Kamiński;

W 9 samodzielnym batalionie radiotechnicznym obowiązki dowódcy pełnił mjr Józef Stec, zastępcy dowódcy do spraw politycznych kpt. Antoni Sprusik, kpt. Tadeusz Krawczyk i kpt. Leon Łozowski, zastępcy dowódcy do spraw radiolokacji kpt. Józef Trzmielak i kpt. Witold Zbroiński, zastępcy dowódcy do spraw radiolokacji por. Zenon Dmochowski, por. Marek Ziółkowski i kpt. Stanisław Kościelewski, szefa sztabu batalionu por. Bogusław Przybyłowski i kpt. Józef Trzmielak;

W 18 samodzielnym batalionie radiotechnicznym obowiązki dowódcy pełnił mjr Andrzej Węgrzyn, zastępcy dowódcy do spraw politycznych kpt. Ryszard Seremak, zastępcy dowódcy do spraw liniowych kpt. Kazimierz Ciołek, zastępcy dowódcy do spraw radiolokacji kpt. Zbigniew Gracz, szefa sztabu batalionu kpt. Józef Łącki;

W 22 samodzielnym batalionie radiotechnicznym obowiązki dowódcy pełnił mjr Józef Durkalec, zastępcy dowódcy do spraw politycznych kpt. Aleksy Błaszczak, i kpt. Ryszard Piekielniak, zastępcy dowódcy do spraw liniowych kpt. Bronisław Dudziński, zastępcy dowódcy do spraw radiolokacji por. Marian Bednarski, kpt. Czesław Mitas i kpt. Stanisław Waligóra, szefa sztabu batalionu kpt. Piotr Jankowicz.

xx Ćwiczeniami w dniach 24 - 30 czerwca 1961 roku kierował minister Obrony Narodowej gen. broni Marian Spychalski, funkcję zastępcy kierownika ćwiczenia pełnił Szef Sztabu Generalnego, gen. broni Jerzy Bordziłowski i funkcję szefa sztabu kierownictwa sprawował gen. bryg. Tadeusz Tuczapski.

4. WOJSKA OBRONY POWIETRZNEJ KRAJU JAKO SAMODZIELNY RODZAJ SIŁ ZBROJNYCH PRL I JEGO FUNKCJONOWANIE W LATACH 1962 - 1980.

4.1. UKSZTAŁTOWANIE SIĘ NOWOCZESNEJ STRUKTURY WOJSK OBRONY POWIETRZNEJ KRAJU, KONCEPCJE, MIEJSCE I ZADANIA W SYSTEMIE OBRONNYM PRL I UW W LATACH 1962 - 1965.

* Na dowódcę Wojsk Obrony Powietrznej Kraju został wyznaczony gen. bryg. Czesław Mankiewicz. Natomiast inne stanowiska służbowe w tych wojskach pełnili następujący oficerowie: zastępca dowódcy WOPK do spraw politycznych, dotychczasowy zastępca OPL OK, płk Tadeusz Dąbkowski; zastępca dowódcy WOPK do spraw szkolenia, dotychczasowy dowódca 1 Korpusu OPL OK, gen. bryg. Roman Paszkowski i szef artylerii WOPK, gen. bryg. Władysław Szczepucha.

** W grudniu 1962 roku zostały zakończone prace nad planem obrony powietrznej PRL i zatwierdzone przez Ministra Obrony Narodowej gen. broni Mariana Spychałskiego, jako obowiązujące do końca lat sześćdziesiątych.

Plan ten składał się z trzech zasadniczych części: oceny nieprzyjaciela, głównych zadań Wojsk Obrony Powietrznej Kraju oraz posiadanych sił, środków i sąsiadów.

W ocenie nieprzyjaciela główną uwagę zwrócono na rozmieszczenie baz wojskowych i lotnisk państw NATO na terenie Skandynawii, Anglii, Islandii, RFN, Francji, Hiszpanii, Włoch i Afryki Północnej, stwarzało możliwość wrogich działań nieprzyjaciela powietrznego.

Natomiast tylko na obszarze środkowo-europejskim teatrze działań wojennych według posiadanych danych istniało około 600 lotnisk różnych kategorii, które na wypadek wojny mogły być wykorzystane przez lotnictwo wojskowe. Z tej liczby na lotniska wojskowe przypadło około 327 lotnisk. W tym na terytorium Anglii 38 lotnisk stanowiących zagrożenie z kierunku północno-zachodniego, na terytorium RFN, Francji, Belgii i Holandii 75 lotnisk stanowiących zagrożenie z kierunku zachodniego i na terytorium RFN i Francji dalszych 20 lotnisk zagrażających z kierunku południowego.

Oprócz wyszczególnionej sieci lotnisk istniała również rozbudowana sieć baz wyrzutni raketowych typu "MATADOR" i "MACE" w rejonie Sembach, Hahn, Bitburg i Giessen w RFN oraz "THOR" w rejonach południowo-wschodniej Anglii oraz "JUPITER" we Włoszech i Turcji.

Ponadto potencjalny przeciwnik dysponował samolotami myśliwsko-bombowymi typu F-84F, F-101 i F-105, które w wypadku startowania z lotnisk rozmieszczonych w strefie działań bojowych, mogły działać na małych wysokościach do rubieży Gdańsk - Kraków, natomiast samoloty typu F-100D tylko 100 km od zachodniej granicy obszaru kraju, istniała również możliwość działania lotnictwa morskiego z lotniskowców.

Zagrożenie z kierunku północno-zachodniego najbardziej dogodnie do przenikania na terytorium PRL, ze względu na możliwość obejścia obszaru silnej orbony przeciwlotniczej Armii Radzieckiej w NRD, najmniejszą głębokość strefy wykrywania i przeciwdziałania systemu obrony powietrznej kraju.

Kierunek zachodni także dogodny ze względu na krótkie trasy do ważnych ośrodków przemysłowych i politycznych PRL oraz mostów na Odrze i Wiśle. Szczególne zagrożenie z tego kierunku mogło zaistnieć przy prowadzeniu operacji zaczepnej przeciwnika na lądzie. Niedogodnością tego kierunku była konieczność przelotu nad obszarem obrony przeciwlotniczej Armii Radzieckiej w NRD. Trzeci kierunek południowo-zachodni również dogodny do przenikania samolotów - pocisków typu "MACE" i lotnictwa taktycznego z baz w południowej części RFN oraz lotnictwa strategicznego z baz w Hiszpanii i Północnej Afryce.

Zgodnie z przewidywaniami głównymi obiektami uderzeń przeciwnika powietrznego mogły stać się: powietrzne środki odwetu, system obrony powietrznej, Warszawa; rejony i ośrodki przemysłowe; Śląsk, Gdańsk, Szczecin, Bydgoszcz, Poznań, Łódź, Nowa Huta, Wrocław, Stalowa Wola; bazy morskie; Gdynia, Hel, Kołobrzeg; główne szlaki kolejowe i drogowe na kierunku Wisły, Odry i Bugo-Narwi.

W wyniku przeprowadzonego studium, oceny i możliwych kierunków napadu powietrznego przeciwnika, ustalono główne zadania dla Wojsk Obrony Powietrznej Kraju na podstawie Dyrektywy operacyjnej Ministra Obrony Narodowej nr 00101/OP. z dnia 30 listopada 1962 roku w sprawie obrony powietrznej kraju na okres zagrożenia i początkowy okres wojny.

Wojska Obrony Powietrznej Kraju całością posiadanych i operacyjnie podporządkowanych sił i środków we współdziałaniu z wojskami obrony powietrznej sąsiadów miały za zadania:

1. Wykrywanie i zwalczanie środków rozpoznania powietrznego przeciwnika naruszającego obszar powietrzny PRL oraz powiadamianie dowództwa Rodzajów Sił Zbrojnych, dowództwa Wojsk Obrony Terytorium Kraju, zorganizowany system alarmowania i powiadamiania ludności, władze bezpieczeństwa oraz wojska obrony przeciwlotniczej sąsiednich państw Układu Warszawskiego o możliwym zagrożeniu i dywersji z powietrza.
2. Odparcie zaskakującego zmasowanego uderzenia przeciwnika powietrznego zapewniając funkcjonowanie państwa oraz rozwinięcia wojsk lądowych do działań w myśl planu operacyjnego a następnie osłanianie terytorium kraju przed nalotami powietrznego przeciwnika.
Zwrócenie szczególnej uwagi na osłonę; Warszawy z otaczającym ją rejonem przemysłowym, rejonu przemysłowego Śląska, baz morskich w Gdyni i na Helu oraz Poznania, Łodzi, Szczecina, Bydgoszczy, Wrocławia, Stalowej Woli i Nowej Huty.
3. Nadzorowanie przestrzegania ustalonego reżimu lotów w obszarze powietrznym PRL.

4. Z chwilą rozpoczęcia działań wojennych osłanianie mobilizacji i przegrupowania wojsk na kierunkach i działań zwracając w tym okresie główną uwagę na osłonę przepraw na rzekach: Wisła na odcinku Gdańsk - Warszawa; Odra na odcinku Świnoujście - Krośno Odrzańskie; Noteć na odcinku Bydgoszcz - Gorzów Wielkopolski; Warta na odcinku Oborniki - Kostrzyń a także w rejonie 2 Korpusu OPK.
5. Główny wysiłek obrony powietrznej kraju należało skupiać na północno-zachodnim oraz zachodnim kierunku operacyjno-powietrznym.
6. Wykonanie tych zadań zabezpieczano przez: utrzymanie Wojsk Obrony Powietrznej Kraju w stałej gotowości bojowej do działań bojowych dniem i nocą we wszystkich warunkach atmosferycznych; stałe pełnienie dyżurów bojowych załóg lotnictwa myśliwskiego OPK, myśliwskiego i myśliwsko-szturmowego lotnictwa operacyjnego, Północnej Grupy Wojsk Radzieckich zdolnych do działań bez względu na warunki atmosferyczne i porę doby oraz jednostek artylerii raketowej OPK; zapewnienie ciągłego i skutecznego dowodzenia działaniami bojowymi wszystkich sił i środków OPK według jednolitego planu Dowódcy Wojsk Obrony Powietrznej Kraju i dowódców Korpusów OPK; naprowadzanie lotnictwa myśliwskiego i współdziałanie przez pełnienie stałych dyżurów bojowych, zmian zdolnych do kierowania działaniami bojowymi sił i środków OPK na Centralnym Stanowisku Dowodzenia, na stanowiskach dowodzenia Korpusów OPK, dywizji lotnictwa myśliwskiego, dywizji lotnictwa myśliwsko-szturmowego, pułków lotnictwa myśliwskiego, pomocniczych stanowisk dowodzenia, połączonych pomocniczych stanowisk dowodzenia Korpusów OPK oraz stanowisk dowodzenia jednostek artylerii raketowej i lufowej; stałe dyżurowanie sił i środków wojsk radiotechnicznych zapewniających na czas wykrywania celów powietrznych i powiadamiania;

przestrzeganie ustalonych zasad współdziałania Wojsk Obrony Powietrznej Kraju z obroną przeciwlotniczą wojsk lądowych, Marynarki Wojennej, Północnej Grupy Wojsk Radzieckich oraz z sąsiednimi systemami obrony powietrznej państw Układu Warszawskiego.

Wyszczególnione zadania i ich wykonanie Wojska Obrony Powietrznej Kraju miały wykorzystywać w okresie: pokojowym, siły i środki Wojsk Obrony Powietrznej Kraju oraz dyżurne siły i środki Lotnictwa Operacyjnego i Północnej Grupy Wojsk Radzieckich; w okresie zagrożenia i początkowym okresie wojny operacyjnie podporządkowane Dowódcy Wojsk OPK; lotnictwo myśliwskie, lotnictwo myśliwsko-szturmowe Lotnictwa Operacyjnego do czasu jego przebazowania poza terytorium kraju z uwzględnieniem otrzymanych przez nie zadań do wykonania w interesie wojsk lądowych; pułk lotnictwa myśliwsko-szturmowego Marynarki Wojennej do czasu jego przebazowania poza terytorium kraju z uwzględnieniem otrzymanych przez niego zadań wsparcia okrętów; pułki szkolno-bojowe i Centrum Szkolenia Lotniczego. Ponadto w okresie zagrożenia i początkowym okresie wojny w systemie obrony powietrznej kraju przewidywano wykorzystanie sił i środków obrony powietrznej Północnej Grupy Wojsk Radzieckich zgodnie z obowiązującymi planami współdziałania i wytycznych Dowództwa Zjednoczonych Sił Zbrojnych państw Układu Warszawskiego. Plan uwzględniał także działanie sąsiadów. Z zachodu cały system obrony powietrznej Grupy Wojsk Radzieckich w NRD, oraz siły i środki obrony powietrznej NRD. Z południa, system obrony powietrznej CSRS i ze wschodu, system obrony powietrznej przygranicznych Okręgów Wojskowych ZSRR. W tej sytuacji główny wysiłek obrony powietrznej kraju planowano skupić na północno-zachodnim kierunku operacyjno-powietrznym; Islandia - Wielka Brytania - Kopenhaga - Warszawa oraz na zachodnim kierunku operacyjno-powietrznym; Londyn - Berlin - Warszawa.

Dalszym prawdopodobnym kierunkiem operacyjno-powietrznym działań środków napadu powietrznego był południowo - zachodni kierunek; Madryt - Rzym - Wiedeń - Katowice - Warszawa.

W planie obrony ważne miejsce przypadło artylerii raketowej OPK, która we współdziałaniu z lotnictwem myśliwskim wykorzystywano do obrony następujących miast i rejonów: Warszawy z otaczającym rejonem przemysłowym; Śląsk z rejonem przemysłowym, bazy morskie Gdania, Gdańsk i Hel od 1963 roku oraz Poznań od 1964 roku.

Obronę obiektów pułkami lufowej artylerii przeciwlotniczej; Łodzi, Szczecina, Bydgoszczy, Wrocławia i Nowej Huty do czasu przebrożenia na artylerię raketową.

Ważne miejsce zajmowało współdziałanie Wojsk Obrony Powietrznej Kreju PRL z siłami i środkami obrony powietrznej sojuszników, które odbywać się miało zgodnie z obowiązującymi planami współdziałania i wytycznymi Zjednoczonego Dowództwa Sił Zbrojnych państw Układu Warszawskiego oraz dwustronnie opracowanymi planami współdziałania.

× × × Przeciwnicy uzasadniali, że przez pojęcie obrona powietrzna należy rozumieć całokształt działań bojowych wszystkich rodzajów wojsk i środków obrony powietrznej prowadzonych według jednolitego planu, powiązanych ze sobą i zależnych od siebie, w celu zabezpieczenia własnych obiektów, urządzeń i wojsk przed rozpoznaniem nieprzyjaciela i uderzeniami z powietrza. Natomiast organizacja systemu obrony powietrznej wojsk frontu i obszaru kraju winna zależeć od warunków, w jakich miał działać ten system. Do warunków tych zaliczono: możliwości wykonywania napadów z powietrza przez przeciwnika określone technicznym poziomem rozwoju jego środków napadu; stopień zagrożenia osłanianych wojsk i obiektów od uderzeń z powietrza; znaczenie i właściwości bronionego obszaru i znajdujących się na nim obiektów; rodzaj, wyposażenie i możliwości wojsk obrony powietrznej wchodzących w skład danego systemu.

Podkreślano, że system obrony wojsk działa w innych warunkach niż system obrony powietrznej kraju. Obrona powietrzna wojsk wyodrębnia się w oddzielny system dopiero z chwilą rozwinięcia wojsk i ich środków do działań, obejmuje obronę obszaru kraju, którego granice zmieniają się odpowiednio do charakteru działań osłanianych wojsk.

Wobec powyższej argumentacji, na cały system obrony powietrznej winna składać się; obrona powietrzna obszaru kraju, obrona powietrzna wojsk i obrona powietrzna Marynarki Wojennej. Natomiast w skład każdego elementu winny wchodzić siły i środki; lotnictwo myśliwskie, przeciwlotnicze pociski kierowane i wojska radiotechniczne.

Zdaniem przeciwników, obrona powietrzna obejmowała również działania mające na celu zniszczenia i obez władnienia środków napadu powietrznego nieprzyjaciela oraz środków jego obrony powietrznej stanowiły treść ówczesnego pojęcia walki o panowanie w powietrzu. Działania te, ze względu na decydujące znaczenie dla pomyślnego rozwoju operacji lądowej, stanowią ograniczoną część walki zbrojnej prowadzonej przez całe siły zbrojne. Właśnie te działania określono jako działania ofensywne, polegające na uderzeniu bronią raketowo-jądrową i lotnictwa na bazy i wyrzutnie pocisków, lotniska; składy i wytwórnie broni masowego rażenia oraz środki służące do jej przenoszenia, jak również działania defensywne obejmujące obronę powietrzną wojsk i obszaru kraju.

Powyższe względy sugerowały włączenie obrony powietrznej wojsk w ramy organizacyjne dowództwa lotnictwa frontowego, za którą przemawiały takie względy jak: decydująca rola frontowego lotnictwa myśliwskiego w zwalczaniu celów powietrznych; ekonomiczne wykorzystanie sił lotnictwa frontowego do zwalczania nieprzyjaciela powietrznego, wynikająca z braku dostatecznej ilości lotnictwa myśliwskiego do walki z nieprzyjacielem powietrznym, jedynie scentralizowane użycie wszystkich sił lotnictwa myśliwskiego i myśliwsko-szturmowego mogło zapewnić właściwe i racjonalne jego wykorzystanie; organizacja systemu wykrywania, powiadamiania i naprowadzania systemu radiolokacyjnego winna należeć do kompetencji dowódcy lotniczego, kierującego obroną powietrzną wojsk.

W takiej sytuacji uważano za konieczne organizacyjne i organiczne powiązanie wszystkich sił i środków przez utworzenie jednolitego związku operacyjno-taktycznego obrony powietrznej wojsk i podporządkowanie dowódcy wojsk lotniczych całego systemu obrony przeciwlotniczej, artylerii przeciwlotniczej w składzie związków organicznych wojsk lądowych i obrony punktowej.

Stopniowe eliminowanie lotnictwa myśliwskiego jako jedyne go środka zwalczania przeciwnika powietrznego, przez wprowadzanie przeciwlotniczych pocisków kierowanych i urządzeń radiolokacyjnych, a także ogromnego znaczenia obszaru kraju dla zabezpieczenia działań wojsk operacyjnych, musiało wzbudzać inne kontrowersyjne poglądy dotyczące obrony przeciwlotniczej. Zwolennicy samodzielnego funkcjonowania Wojsk Obrony Powietrznej Kraju, uważali że obrona przeciwlotniczą jest w pewnym sensie rodzajem zabezpieczenia operacyjnego, ale obrona przeciwlotnicza przede wszystkim jest walką i to walką określonego rodzaju wojsk z określonym przeciwnikiem, walką wojsk obrony przeciwlotniczej z pilotowanymi i bezpilotowymi środkami napadu powietrznego nieprzyjaciela.

W tej sytuacji nie tylko lotnictwo będzie podstawowym środkiem obrony przeciwlotniczej wojsk w zwalczaniu lotnictwa przeciwnika, ale istotną rolę będą spełniały naziemne środki obrony przeciwlotniczej wojsk tworzące osłonę punktową głównie przeciwlotnicze pociski kierowane.

Uważają, że obroną przeciwlotniczą na szczeblu frontu i armii winien dowodzić specjalny, odpowiednio w tym celu zorganizowany, wyposażony i wyszkolony organ, odpowiedzialny dowódca wojsk obrony przeciwlotniczej z odpowiednim dla danego szczebla sztabem. Specjaliści z dziedziny radiolokacji udowodnili, że współczesna obrona przeciwlotnicza dysponuje różnymi środkami walki z przeciwnikiem w powietrzu, przeciwlotniczą artylerią raketową i lufową, lotnictwem myśliwskim, środkami radioelektronicznego przeciwdziałania oraz oddziałami radiotechnicznymi.

Działając samodzielnie żaden z tych środków nie może wykonać wszystkich zadań. Wynikała stąd konieczność skupienia dowodzenia różnymi środkami przeciwlotniczymi w rękach jednego dowódcy, odpowiedzialnego przed dowódcą ogólnowojskowym za całokształt obrony przeciwlotniczej. We współdziałaniu wszystkich rodzajów wojsk integracyjną rolę spełniało rozpoznanie radiolokacyjne, wykonywane przez pododdziały radiotechniczne.

Dlatego sugerowanie, że sztab organizujący rozpoznanie radiolokacyjne nie dysponując pododdziałami radiotechnicznymi, nie byłby w stanie zorganizować ciągłego pola rozpoznania i sprawnie działającego systemu powiadamiania. Obarczanie oddziałów artylerii przeciwlotniczej i lotnictwa myśliwskiego tak ważnym dla całokształtu działań obrony przeciwlotniczej dodatkowym zadaniem mogłoby utrudnić im zwalczanie celów powietrznych i utrudnić organizację rozpoznania radiolokacyjnego.

Dlatego celowe jest organizowanie odrębnego systemu rozpoznania radiolokacyjnego przez specjalne oddziały radiotechniczne, podległe bezpośrednio dowódcy obrony przeciwlotniczej.

Natomiast podporządkowanie pododdziałów radiotechnicznych dowódcy lotnictwa mogły być uzasadnione jedynie w wypadku, gdyby on dowodził całością obrony przeciwlotniczej.

Artykuł T. Semenowicza wyklucza możliwość kierowania całością obrony przeciwlotniczej przez dowódcę lotnictwa, w którym stwierdza że lotnictwo myśliwskie jest ważnym środkiem obrony przeciwlotniczej, ale nie samodzielnym, ponieważ wykonuje zadania w ścisłym współdziałaniu ze wszystkimi naziemnymi środkami obrony przeciwlotniczej; przeciwlotniczymi pociskami raketowymi, środkami przeciwdziałania radioelektronicznego, artylerią przeciwlotniczą i wojskami radiotechnicznymi.

W wypadku działań bojowych dowództwo lotnictwa operacyjnego, nie skupi głównego wysiłku w obronie własnego kraju, a będzie zainteresowane bardziej obiektami na obszarze kraju przeciwnika.

Powstanie obciążenie dodatkowe zagadnieniami obrony przeciwlotniczej, powodująca konieczność istnienia sztabu operacyjnego kierującego obroną przeciwlotniczą.

Wobec ścierających się wielu poglądów dotyczących problemów kierowania obroną przeciwlotniczą, sugerował zorganizowanie oddzielnego dowództwa i sztabu wojsk obrony przeciwlotniczej, za którym przemawiały następujące argumenty: zagwarantowania, że obrona przed uderzeniami z powietrza będzie dla tego rodzaju wojsk głównym zagadnieniem; stworzy korzystniejsze warunki do współdziałania, istnieje pewność, że lotnictwo myśliwskie wydzielone do osłony będzie właściwie wykorzystane, zostanie właściwie użyta broń raketowa, środki przeciwdziałania radioelektronicznego, artyleria przeciwlotnicza i oddziały radiotechniczne.

Podobnego zdania był autor podsumowujący dyskusję, potwierdzając tezę, że współczesna obrona przeciwlotniczą wojsk dysponuje różnorodnymi środkami walki ze środkami napadu powietrznego. Skuteczność tego będzie zależała od właściwego powiązania w jednolity system, zapewniający wykorzystanie wszystkich dostępnych środków do walki ze środkami napadu przeciwnika, którymi winien kierować dowódca i sztab z podległymi mu siłami i środkami.

Mimo, że toczące się dyskusje i polemiki miały charakter ograniczony ze względu na jawny charakter czasopisma, zamaskowaną terminologię i słownictwo wojskowe oraz nie pełne rozeznanie autorów w możliwościach taktyczno-technicznych wprowadzonych zestawów raketowych i sprzętu radiotechnicznego, potwierdziły słuszność podjętych prac nad utworzeniem samodzielnego rodzaju Sił Zbrojnych PRL - Wojsk Obrony Powietrznej Kraju.

Rozpatrywanie problemu przez pierwszą grupę autorów w kategoriach konwencjonalnych działań, nie mogło wytrzymać próby czasu, postępu technicznego i przeobrażeń strukturalnych.

Nie mogło również zahamować szybko postępujących procesów organizacyjnych i modernizacyjnych Wojsk Obrony Powietrznej Kraju na drodze do usamodzielnienia, potrzeb i ważności tych wojsk w systemie koalicyjnym obrony powietrznej państw Układu Warszawskiego.

xxxx W 1963 roku szerokim frontem realizowano trzy podstawowe zadania polegające na; pracach związanych z podnoszeniem gotowości bojowej, doskonaleniu organizacji systemu Wojsk OPK i zabezpieczeniu działań bojowych.

Dla Dowództwa Wojsk Obrony Powietrznej Kraju był to pierwszy rok kiedy pracowało ono w nowym ustawieniu i nowej organizacji wewnętrznej, jako rodzaj Sił Zbrojnych PRL. Ocena całokształtu działalności organizacyjnej i szkoleniowej wypadła pomyślnie. Znaczne postępy poczyniono w dziedzinie wzrostu przodownictwa i współzawodnictwa, które w stosunku do 1962 roku wzrosło o 43,8%, liczba wzorowych kierowców o 185,5%, a Drużyn Służby Socjalistycznej o 65,2%. Nastąpił wzrost wykształcenia kadry, ponad 95% kadry posiadało wówczas wykształcenie średnie ogólnokształcące i techniczne. W ramach ogólnowojskowej akcji kształcenia, 1200 żołnierzy objęto doksztalcaniem stopnia podstawowego i 970 żołnierzy ukończyło kursy oświaty rolniczej. Oprócz wykonywania szeregu prac związanych z rozbudową inżynierską Wojsk OPK, zrealizowano wiele czynów żołnierskich i społecznych na rzecz gospodarki narodowej wartości około 12 milionów złotych.

xxxxx Zgodnie z intencją Ministra Obrony Narodowej Marszałka Polski Mariana Spychalskiego, do 1970 roku została ustalona następująca organizacja i dyslokacja rodzajów wojsk wchodzących w system obrony powietrznej kraju.

W miejsce dotychczasowej struktury organizacyjnej, zamierzano utworzyć pięć dywizji obrony powietrznej kraju i centralne stanowisko dowodzenia. Całość systemu organizacyjnie miały stanowić następujące siły i środki: Gdyńska Dywizja OPK w składzie dwóch pułków lotnictwa myśliwskiego, ośmiu dywizjonów artylerii raketowej, jednego dywizjonu technicznego i trzech batalionów radiotechnicznych; Szczecińska Dywizja OPK w składzie jednego pułku lotnictwa myśliwskiego, ośmiu dywizjonów artylerii raketowej, jednego dywizjonu technicznego i trzech batalionów radiotechnicznych; Poznańska Dywizja OPK w składzie dwóch pułków

lotnictwa myśliwskiego, czterech dywizjonów artylerii raketowej, jednego dywizjonu technicznego i trzech batalionów radiotechnicznych; Górnośląska Dywizja OPK w składzie jednego pułku lotnictwa myśliwskiego, jednego pułku artylerii lufowej OPK małego kalibru, ośmiu dywizjonów artylerii raketowej, dwóch dywizjonów technicznych i dwóch batalionów radiotechnicznych oraz Warszawska Dywizja OPK w składzie dwóch pułków lotnictwa myśliwskiego, jednego pułku artylerii lufowej OPK, ośmiu dywizjonów artylerii raketowej, dwóch dywizjonów technicznych i czterech batalionów radiotechnicznych.

Dyrektywa zakładała rozformowanie dowództwa i sztabów 1, 2 i 3 Korpusów OPK do 1969 roku, z których zamierzano sformować dowództwa i sztaby dywizji OPK.

XXXXXXXX W październiku 1964 roku Komisja Obrony Narodowej Sejmu PRL przez dwa dni zapoznawała się ze stanem obrony powietrznej kraju, wysłuchała informacji Ministra Obrony Narodowej Marszałka Polski Mariana Spychalskiego na temat: "O stanie obrony powietrznej kraju", oraz szczegółowej informacji Dowództwa Wojsk Obrony Powietrznej Kraju "O organizacji i stanie Wojsk Obrony Powietrznej Kraju".

Jednocześnie Komisja Sejmowa zapoznała się z zadaniami wykonywanymi przez te wojska oraz ich stanem gotowości bojowej i możliwości w zakresie obrony obszaru kraju PRL, wizytowano także jednostki artylerii raketowej, radiotechniczne i lotnictwa myśliwskiego oraz niektóre stanowiska dowodzenia 1 Korpusu OPK.

Komisja Sejmowa wysoko oceniła stan gotowości bojowej Wojsk Obrony Powietrznej Kraju oraz poziom wyszkolenia, podsumowując rezultaty wizytacji członek Rady Państwa poseł Kazimierz Banach wysoko je ocenił.

xxxxxxx Druga konsultacja odbyła się w Dowództwie Obrony Powietrznej Kraju Armii Radzieckiej w Moskwie w dniach 21 - 22 grudnia 1965 roku. Ze strony polskiej uczestniczyli: dowódca wojsk OPK gen. dyw. Czesław Mankiewicz, szef sztabu Wojsk OPK gen. bryg. Władysław Szczepucha, szef Zarządu Lotniskowego WL płk Lucjan Drzewiecki oraz płk Mieczysław Goworek i ppłk Mieczysław Miś. Ze strony radzieckiej: zastępca dowódcy Wojsk OPK gen. płk Podgorny, zastępca szefa artylerii raketowej Wojsk OPK gen. lejtn. Wichor, szef Zarządu Budowlanego Wojsk OPK gen. mjr Steczuk i szef Zaopatrzenia i Techniki Wojsk OPK gen. lejtn. Leśniuk.

Głównym tematem konsultacji była "Organizacja zaopatrzenia dywizjonów ogniowych w rakiety w planowanym ugrupowaniu bojowym artylerii raketowej OPK na wybrzeżu".

4.2. FUNKCJONOWANIE WOJSK OBRONY POWIETRZNEJ KRAJU W LATACH 1966 - 1970.

x Po czerwcowej 1967 roku agresji Izraela na kraje arabskie, odwołany został dotychczasowy dowódca Wojsk OPK gen. dyw. Czesław Mankiewicz, początkowo odszedł do dyspozycji ministra Obrony Narodowej a w krótkce przeniesiony został do rezerwy, na jego miejsce wyznaczono gen. bryg. Romana Paszkowskiego. Odwołany również został zastępca dowódcy WOPK do spraw politycznych gen. bryg. Tadeusz Dąbkowski, początkowo obowiązki te pełnił płk Kazimierz Burczak a od października 1968 roku obowiązki dowódcy WOPK do spraw politycznych objął dotychczasowy sekretarz komitetu partyjnego MON, płk Jan Cieślik. Odwołano także szefa sztabu WOPK, gen. bryg. Jana Stamieszkina, wyznaczając na to stanowisko gen. bryg. Zdzisława Żarskiego a później płk Longina Łozowickiego, odwołano jeszcze szefa artylerii WOPK, gen. bryg. Władysława Szczepuchę.

xx Ćwiczenia Wojsk Obrony Powietrznej państw UW przeprowadzono w dniach 15 - 20 sierpnia 1967 roku, którymi kierował dowódca Wojsk Obrony Powietrznej państw Układu Warszawskiego a kierownictwo ćwiczeniami sił OPK PRL objął zastępca szefa Sztabu Generalnego do spraw operacyjnych gen. dyw. Bolesław Chocha.

xxx W lutowej 1967 roku konsultacji ze strony Dowództwa Wojsk Obrony Powietrznej państw Układu Warszawskiego udział wzięli: Dowódca Wojsk OP państw UW, gen. armii P.F. Baticki, jego zastępca gen. płk J.D. Podgorny i szef sztabu gen. płk M.G. Cyganow, dowódca artylerii raketowej gen. lejtn. M.A. Uwarow, zastępca dowódcy Wojsk Lotniczych gen. mjr A. Burcew, szef wojsk radiotechnicznych gen. mjr G.A. Giczko, szef zaopatrzenia technicznego gen. mjr A.W. Baranow. Stronę polską reprezentowali: dowódca Wojsk OPK gen. dyw. Roman Paszkowski, szef zarządu operacyjnego Sztabu Generalnego gen. bryg. Wojciech Barański, szef sztabu Wojsk OPK gen. bryg. Zdzisław Żarski, zastępca szefa artylerii OPK płk Aleksander Grabowski, szef wojsk radiotechnicznych OPK płk Zdzisław Malina i ppłk Tadeusz Gembicki.

xxxx W celu podniesienia poziomu wyszkolenia i gotowości bojowej w dniach od 26 maja do 12 lipca 1969 roku w trzech turnusach odbyło coroczne strzelanie na poligonie w ZSRR. W strzelaniach bojowych artylerii raketowej uczestniczyły: 21, 23, 24 dywizjony ogniowe i 26 dywizjon techniczny z 4 brygady artylerii; 29 i 31 dywizjony ogniowe z 79 pułku artylerii oraz 36, 37 i 38 dywizjony ogniowe z 26 brygady artylerii.

4.3. ROZWÓJ I DZIAŁANIE WOJSK OBRONY POWIETRZNEJ KRAJU W LATACH 1971 - 1975.

x Z okazji 10 rocznicy powstania 3 Ośrodka Przeciwdziałania Radioelektronicznego, które przypadło na czerwiec 1971 roku, dowódca Wojsk Obrony Powietrznej Kraju gen. dyw. Roman Paszkowski specjalnym rozkazem wyróżnił: dowódcę ośrodka, ppłk Tadeusza Gregorowicza; zastępcę dowódcy do spraw politycznych, ppłk Stanisława Chojnackiego i szefa sztabu ppłk Zygmunta Giedrojcia

xx Przykładem interesowania się stanem wyposażenia, organizacji i wyszkolenia jednostek Wojsk OPK, była w kwietniu 1971 roku wizyta Naczelnego Dowódcy Zjednoczonych Sił Zbrojnych państw Układu Warszawskiego, Marszałka Związku Radzieckiego Iwana Jakubowskiego w dywizjonie 3 Łużyckiej Dywizji Artylerii OPK. W czasie wizyty żołnierze 3 dywizjonu artylerii raketowej wykazali wysoką sprawność bojową, zaprezentowali wysoki poziom wyszkolenia specjalistycznego i porządku wojskowego. Marszałek I. Jakubowski wysoko ocenił osiągnięcia dywizjonu i wyraził zadowolenie z dobrej postawy żołnierzy.

xxx W związku z osiągnięciem wielu pozytywnych wyników w 1971 roku Dowódca Wojsk OPK gen. dyw. Roman Paszkowski nagrodził pucharami "Dowódcy Wojsk OPK" za 1971 rok następujące jednostki: 2 Korpusu OPK, 10 pułk lotnictwa myśliwskiego, 3 dywizję artylerii OPK, 17 samodzielny pułk artylerii OPK, 12 pułk radiotechniczny, 3 Ośrodek Przeciwdziałania Radioelektronicznego i 43 batalion zaopatrzenia z 11 pułku lotnictwa myśliwskiego.

Ponadto pucharami na własność zostały nagrodzone: 4 brygadą artylerii OPK za zajęcie trzykrotnie pierwszego miejsca wśród jednostek wojsk raketowych i artylerii OPK i 19 pułk radiotechniczny wśród jednostek wojsk radiotechnicznych OPK.

Indywidualnie zostali nagrodzeni: dowódca 2 Korpusu OPK gen. bryg. Andrzej Rybacki, szef sztabu 2 Korpusu OPK płk Ryszard Michalik, zastępca dowódcy 2 Korpusu OPK do spraw liniowych płk Zbigniew Badocha, dowódca 10 pułku lotnictwa myśliwskiego ppłk Józef Radon, dowódca 34 pułku lotnictwa myśliwskiego ppłk Henryk Dańko, dowódca 3 dywizji artylerii OPK płk Henryk Kłoda, dowódca 4 brygady artylerii OPK płk Feliks Jachnicki, dowódca 17 pułku radiotechnicznego płk Kazimierz Kosmowski, dowódca 19 pułku radiotechnicznego płk Henryk Seroka i dowódca 17 samodzielnego pułku artylerii ppłk Leon Dybski.

XXXX Za osiągnięcie najlepszych wyników w szkoleniu bojowym i politycznym w 1972 roku dowódca Wojsk OPK gen. dyw. Roman Paszkowski nagroził pucharami następujące jednostki: ponownie 2 Korpus OPK, 26 pułk lotnictwa myśliwskiego, 3 Łużycką Dywizję Artylerii OPK, 81 samodzielny pułk artylerii OPK, 12 pułk radiotechniczny, Centralne Stanowisko Dowodzenia Dowódcy Wojsk OPK, 15 składnicę MPiS, 10 ruchome warsztaty naprawcze, 19 lotniczą eskadrę holowniczą.

Indywidualnie zostali nagrodzeni: dowódca 2 Korpusu OPK gen. bryg. Władysław Hermaszewski, dowódca 26 pułku lotnictwa myśliwskiego płk Władysław Pasiewicz, dowódca 1 pułku lotnictwa myśliwskiego płk Ryszard Grundman, dowódca 3 dywizji artylerii OPK płk Henryk Kłoda, dowódca 26 brygady artylerii OPK płk Mieczysław Wasąg i dowódca 12 pułku radiotechnicznego płk Kazimierz Kosmowski.

XXXXX Trwające procesy modernizacyjne w 1972 roku spowodowały również zmiany kadrowe na dwóch ważnych stanowiskach: płk Wiesławowi Wojciechowskiemu dotychczasowemu szefowi Wojsk Radiotechnicznych OPK, powierzono obowiązki zastępcy dowódcy Wojsk OPK do spraw Techniki i Zaopatrzenia, a ppłk Andrzejowi Rembalskiemu, dowódcy 2 pułku radiotechnicznego powierzono obowiązki szefa Wojsk Radiotechnicznych OPK.

xxxxxx Niezależnie od prowadzonych ćwiczeń taktycznych w 1973 roku dywizjony ogniowe 1 dywizji, 4 i 26 brygady artylerii OPK odbywały strzelania raketowe na poligonie w Związku Radzieckim, gdzie uzyskały szereg cennych wyników. Mobilizacją do osiągania wyższych wyników w jednostkach Wojsk OPK, była rywalizacja o miano "Jednostki 30-lecia w Wojskach OPK". W wyniku szlachetnej rywalizacji osiągnięto wiele dalszych wyników we wszystkich dziedzinach działalności i szkolenia bojowego, za wybitne osiągnięcia miano "Jednostki 30-lecia w Wojskach Obrony Powietrznej Kraju" otrzymał 1 pułk lotnictwa myśliwskiego OPK "Warszawa" a wyróżnienia uzyskały: 4 brygada artylerii OPK im. obrońców Wybrzeża, 1 dywizja artylerii OPK im. Powstańców Śląskich i 3 samodzielny batalion radiotechniczny.

xxxxxxx Najlepsze rezultaty szkoleniowe i inne w 1973 roku osiągnęły wśród Korpusów OPK: 1 Korpus OPK, dowódca gen. bryg. Edmund Soja; wśród jednostek lotnictwa myśliwskiego OPK - 1 pułk, dowódca mjr Roman Harmoza i 34 pułk, dowódca ppłk Marian Gniady; wśród jednostek artylerii raketowej OPK - 3 Łużycka Dywizja Artylerii, dowódca płk Henryk Kłoda, 1 dywizja artylerii OPK, dowódca płk Jan Łazarczyk i 4 brygada artylerii OPK, dowódca płk Feliks Jachnicki; wśród jednostek artylerii lufowej OPK - 15 Ośrodek Szkolenia Poligonu Artyleryjskiego, dowódca ppłk Rajmund Dziabas; wśród jednostek radiotechnicznych OPK - 2 pułk radiotechniczny, ppłk Kazimierz Lizakowski i 3 samodzielny batalion radiotechniczny, dowódca ppłk Piotr Gryzło; wśród szkół oficerskich i ośrodków szkolenia - Wyższa Oficerska Szkoła Radiotechniczna, komendant gen. bryg. Julian Paździor; wśród jednostek bezpośrednio podległych Sztabowi Wojsk OPK - Centralne Stanowisko Dowodzenia OPK, dowódca płk Marian Haniewski i 1 pułk rozpoznania radioelektronicznego, dowódca płk Jan Krawczyk; wśród jednostek bezpośrednio podległych służbom techniki i zaopatrzenia - 15 składnica MPiS, dowódca ppłk Kazimierz Skwira i 125 ruchome warsztaty naprawy samochodów, dowódca mjr Wojciech Jeliński i 50 polowe warsztaty lotnicze, kierownik ppłk Stanisław Góra.

xxxxxxxxx W ćwiczeniach kwietniowych 1974 roku wzięła udział liczna grupa oficerów Wojsk OPK kierowniczych stanowisk: zastępca kierownika ćwiczenia, gen. bryg. Andrzej Rybacki, zastępca kierownika ćwiczenia do spraw politycznych płk Stefan Rutkowski, szef sztabu płk Wiesław Malinowski, pomocnik kierownika ćwiczenia do spraw wojsk radiotechnicznych płk Andrzej Rembalski, pomocnik kierownika ćwiczenia do spraw wojsk rakietowych płk Edward Nowak, pomocnik kierownika ćwiczenia do spraw wojsk lotniczych płk Mieczysław Maszczyk, pomocnik kierownika ćwiczenia do spraw techniki i zaopatrzenia płk Edward Przybyłowicz i pomocnik kierownika ćwiczenia do spraw łączności i ubezpieczenia lotów płk Henryk Bogdanowicz.

W kwietniu również kolejnych siedem dywizjonów artylerii rakietowej z 4 i 26 brygady oraz 79 pułku artylerii OPK strzelało na poligonie w Związku Radzieckim.

Natomiast za czerwcowe ćwiczenia, w uznaniu wkładu włożonej pracy, dowódca Wojsk OPK gen. dyw. Roman Paszkowski wyróżnił kilkunastu oficerów. Wyróżnienia otrzymali: płk Henryk Bogdanowski, płk Stefan Dubrawski, płk Jan Zdun, płk Ryszard Kalbarczyk, płk Edward Rak, płk Andrzej Rembalski, płk Tadeusz Romanyk, płk Mikołaj Andrzejuk, płk Marian Musialik, płk Ryszard Kotomski, ppłk Czesław Grabowski, ppłk Edward Pietrucki i inni.

Za ćwiczenia "LATO-74" i "GRANIT-74", wyróżnieni zostali dowódcy Korpusów OPK; gen. bryg. Edmund Soja, gen. bryg. Władysław Hermaszewski i gen. bryg. Longin Łozowicki oraz płk Zygmunt Klimecki i płk Jerzy Rakowski.

Ponadto wszystkie dywizjony ogniowe wykonujące zadania bojowe w 1974 roku na poligonie w Związku Radzieckim, wykazały wysokie umiejętności w zwalczaniu celów w skomplikowanych warunkach sytuacji powietrznej. Uzyskane wysokie oceny były kolejnym dowodem sprawności i umiejętności obsługi i sprzętu, dowódca Wojsk OPK wyróżnił: szefa wojsk rakietowych i artylerii płk Krysiana Hille, zastępcę szefa wojsk rakietowych i artylerii płk Edwarda Nowaka, szefa oddziału płk Stanisława Diduszko, szefa łączności i ubezpieczenia lotów płk Henryka Bogdanowicza i innych.

XXXXXXXXXX Za duży wkład pracy i udział w ćwiczeniu pod kryptonimem "ZIMA-75" dowódca Wojsk OPK wyróżnił w specjalnym rozkazie wielu oficerów, między innymi: gen. bryg. Władysława Hermaszewskiego, gen. bryg. Tadeusza Gembickiego, płk Alojzego Napieraja, płk Jerzego Rakowskiego, płk Mieczysława Misia, płk Apoloniusza Czernowa, płk Mieczysława Wasąga, ppłk Waldemara Łukaszewicza i innych.

Wysoko oceniono ćwiczenia "SOJUZ-75", na tej podstawie dowódca Wojsk OPK gen. dyw. Roman Paszkowski wyróżnił w specjalnym rozkazie kolejną grupę oficerów, wyróżnieni zostali:

płk Kryspian Hille, płk Mieczysław Maszczyk, płk Mikołaj Andrzejuk, płk Roman Lemieszczuk, płk Antoni Dziadkiewicz, płk Bolesław Lenartowicz, płk Franciszek Lesisz, ppłk Tadeusz Ślęzak, ppłk Bogusław Jąworski, ppłk Bogdan Lipkowski i inni.

Natomiast ćwiczeniami pod kryptonimem "ARAGON-75" kierowali: zastępca kierownika ćwiczenia gen. bryg. Andrzej Rybacki, zastępca kierownika ćwiczenia do spraw politycznych gen. bryg. Jan Cieślik, szef sztabu płk Wiesław Malinowski, pomocnik do spraw rakietowych płk Kryspian Hille, pomocnik do spraw lotniczych płk Mirosław Kapciuch, pomocnik do spraw radiotechnicznych płk Mikołaj Andrzejuk, pomocnik do spraw techniki i zaopatrzenia płk Bolesław Mac i pomocnik do spraw pozoracyjno-dywersyjnych płk Jan Korcyl.

4.4. WOJSKA OBRONY POWIETRZNEJ KRAJU W LATACH 1976 - 1980.

X Za udział w ćwiczeniach pod kryptonimem "ARAGON-76" i uzyskanie wysokich wyników w ćwiczeniu nagrody i wyróżnienia otrzymali: zastępca dowódcy Wojsk OPK do spraw liniowych gen. bryg. Andrzej Rybacki, płk Wiesław Malinowski, płk Wiesław Piątkowski, płk Leon Malinowski, płk Piotr Kanonowicz, płk Jan Mańczyk i inni.

W dniach 22 - 25.06.1976 roku ćwiczeniami "GRANIT-76" kierował pierwszy zastępca szefa Sztabu Generalnego, gen. dyw. Tadeusz Hupałowski, na zastępcę kierownika ćwiczenia do spraw bezpieczeństwa lotów wyznaczono gen. bryg. Tadeusza Krepskiego.

W dniach 9 - 16.09.1976 roku przeprowadzono ćwiczenia pod kryptonimem "TARCZA-76", kierownictwo nad ćwiczeniami sprawował gen. armii Wojciech Jaruzelski, sztabem ćwiczeń kierował gen. broni Florian Siwicki. Na zastępców kierownika ćwiczenia zostali wyznaczeni: do spraw politycznych gen. broni Włodzimierz Sawczuk, do spraw zabezpieczenia kwaterymistrzowskiego gen. dyw. Mieczysław Obiedziński, do spraw zabezpieczenia materiałowo-technicznego gen. dyw. Zbigniew Nowak i na pomocnika do spraw kontrwywiadu i prewencji gen. dyw. Teodor Kufel. Ponadto z Dowództwa Wojsk OPK wyznaczono grupę do kierowania przygotowaniem i przeprowadzeniu ćwiczeń w składzie: gen. bryg. Andrzej Rybacki, płk Mieczysław Maszczyk, płk Witold Podolan, płk Jan Mańczyk, płk Henryk Bogdanowicz, płk Edward Bogdański i płk Wiesław Okoń.

xx Ćwiczeniami pod kryptonimem "NEON-77" kierował osobiście nowy dowódca Wojsk OPK gen. bryg. Longin Łozowicki, na zastępców kierownika wyznaczeni zostali: gen. bryg. Andrzej Rybacki i płk Wiesław Piątkowski.

Na pomocników kierownika ćwiczenia zostali wyznaczeni: do spraw wojsk rakietowych i artylerii gen. bryg. Krzysztof Hille, do spraw wojsk radiotechnicznych płk Andrzej Rembalski, do spraw wojsk lotniczych płk Mirosław Kapciuch, do spraw techniki i zaopatrzenia płk Piotr Kanonowicz.

xxx Od 1972 roku rozpoczęli pełnienie obowiązków: gen. bryg. Andrzej Rybacki, na stanowisku zastępcy dowódcy do spraw liniowych; płk /od 1973 roku/ gen. bryg. Wiesław Wojciechowaki na stanowisku zastępcy dowódcy do spraw techniki i zaopatrzenia; płk /od 1975 roku gen. bryg./ Krzysztof Hille na stanowisku szefa wojsk rakietowych i artylerii i płk /od 1979 roku gen. bryg./ Andrzej Rembalski na stanowisku szefa wojsk radiotechnicznych.

Od 15 marca 1977 roku obowiązki Dowódcy Wojsk Obrony Powietrznej Kraju objął gen. bryg. /od 9.10.1978 roku gen. dyw./

Longin Łozowicki dotychczasowy szef sztabu, natomiast stanowisko szefa sztabu objął dotychczasowy dowódca 3 Korpusu OPK gen. bryg. Tadeusz GEMBICKI.

Ze względu na stan zdrowia w pierwszej połowie 1978 roku odszedł ze stanowiska zastępcy. dowódca do spraw politycznych gen. bryg. Jan Cieślik, a od 15 czerwca 1978 roku objął je płk dr /od października 1979 roku gen. bryg./ Władysław Honkisz.

W ciągu ostatnich ośmiu lat najbardziej płynnie okazało się stanowisko szefa wojsk lotniczych OPK, które kolejno pełnili: płk Mieczysław Maszczyk, płk Marian Bondzior i płk Mirosław Kapciuch.

xxxx Ćwiczeniami pod kryptonimem "SAMAR-77" kierował płk Wiesław Malinowski i zastępca kierownika ćwiczenia do spraw politycznych płk Wiesław Piątkowski. Na pomocników kierownika ćwiczeń zostali wyznaczeni: do spraw operacyjnych płk Jan Mańczyk, do spraw organizacji dowodzenia ppłk Ryszard Zalewski, do spraw łączności płk Henryk Bogdanowicz, do spraw wojsk radiotechnicznych płk Tadeusz Romanyk i do spraw lotnictwa myśliwskiego płk Jerzy Topolnicki.

Ćwiczeniami "KRYPTON-78" osobiście kierował dowódca Wojsk OPK gen. bryg. Longin Łozowicki, na zastępcę kierownika ćwiczenia powołany został gen. bryg. Andrzej Rybacki, na zastępcę do spraw politycznych płk Wiesław Piątkowski. Pomocnikami kierownika ćwiczeń zostali: do spraw wojsk raketowych gen. bryg. Krzysztof Hille, do spraw wojsk radiotechnicznych płk Andrzej Rembalski i do spraw lotniczych płk Marian Bondzior.

xxxxx Zgodnie z wcześniejszymi zamierzeniami w dniach 1.02. - 29.04.1979 roku przebywała na kursie wstępnego przeszkolenia na nowym typie samolotu myśliwskiego produkcji radzieckiej Mig-23 grupa 45 żołnierzy zawodowych, którą stanowili oficerowie i chorążowie 28 pułku lotnictwa myśliwskiego OPK.

Pierwszą grupę pilotów przeszkolonych na tym samolocie stanowili: ppłk Waldemar Piegza, ppłk Janusz Dorożyński, mjr Bogdan Sokołowski, mjr Zbigniew Kopacz, kpt. Stanisław Szafruga, kpt. Tadeusz Potoczała, kpt. Andrzej Jasiński, kpt. Janusz Rybicki, kpt. Zbigniew Różalski, mjr Mieczysław Walentynowicz, por. Andrzej Skalski, por. Ryszard Drzymała, por. Marian Krzemiński i por. Jerzy Bekus oraz grupa specjalistów służby inżynieryjno-lotniczej.

xxxxxx Za całość spraw związanych z organizacją i przygotowaniem do ćwiczeń "KRAJ-79" został odpowiedzialny szef sztabu Wojsk OPK gen. bryg. Tadeusz Gembicki. Powołana została również grupa do opracowania materiałów i organizacji, na kierownika powołano płk Wiesława Malinowskiego, zastępcę płk Jana Mańczaka, pomocnicy: płk Czesław Wąsowski, płk Zygmunt Turawski, ppłk Edward Tupalski, ppłk Janusz Olszenowski, ppłk Witold Franiak i mjr Jan Rakoczy.

Grupą opracowania i organizacji epizodu praktycznego na temat: "Ostrzeżenie o zagrożeniu uderzeniami z powietrza oraz odpieranie pierwszego i kolejnych uderzeń środków napadu powietrznego na kraj w jednolitym systemie obrony powietrznej państw Układu Warszawskiego", kierował płk Leon Malinowski.

Drugą grupę do opracowania i organizacji epizodu praktycznego na temat: "Likwidacja skutków uderzenia na lotnisko Mińsk Mazowiecki siłami wojska, obrony cywilnej i wymiennie, kierowali: płk Tadeusz Ślęzak i płk Romuald Mroziński.

Kierownictwo nad ćwiczeniami "KOBALT-79" sprawował gen. bryg. Tadeusz Gembicki, zastępcą do spraw politycznych płk Stanisław Sadowski, pomocnikami kierownika ćwiczeń byli: do spraw wojsk raketowych i artylerii płk Zygmunt Turawski, do spraw wojsk lotniczych płk Mirosław Kępcich, do spraw wojsk radiotechnicznych płk Andrzej Rembalski, do spraw techniki i zaopatrzenia płk Bolesław Lenartowicz, do spraw ogólnowojskowych płk Józef Sawczuk i obrony przeciwlotniczej ppłk Michał Humienny.

xxxxxxx Kolejnym rozkazem nagroził następujących żołnierzy
Wojsk OPK: płk Michała Konkowskiego dowódcę 26 brygady artylerii;
płk Tadeusza Mikośa dowódcę 3 brygady radiotechnicznej;
płk Wiesława Malinowskiego z Dowództwa Wojsk OPK; płk Kazimierza
Szeląga zastępcę dowódcy do spraw politycznych 26 brygady
artylerii; ppłk Jana Waliszkiewicza dowódcę 62 plm OPK;
ppłk Czesława Stefańskiego dowódcę 1 pułku rozpoznania radio-
elektronicznego; ppłk Stanisława Menesa dowódcę 6 składnicy
sprzętu lotniczo-technicznego; ppłk Franciszka Żygisa dowódcę
79 samodzielnego pułku artylerii; ppłk Edmunda Włodarczyka
dowódcę 32 batalionu radiotechnicznego; mjr Bogdana Sokołowskiego
z 28 plm OPK i por. Jana Borona z 14 batalionu rozpoznania
radioelektronicznego.

Dodatkowo Dowódca Wojsk Obrony Powietrznej Kraju wyróżnił
pucharem i dyplomem uznania: płk Michała Konkowskiego,
płk Tadeusza Mikośa, ppłk Jana Waliszkiewicza i ppłk Czesława
Stefańskiego.

Medalem za zasługi dla Wojsk OPK i dyplomem uznania:

ppłk Franciszka Żygisa, ppłk Edmunda Włodarczyka,
ppłk Mariana Kindrackiego dowódcę 3 pułku przeciwdziałania
radioelektronicznego, ppłk Piotra Gryzła dowódcę 3 batalionu
radiotechnicznego, kpt. Wojciecha Kołodzieja dowódcę 40 dywizjonu
rakietowego, mjr Bolesława Wacińskiego dowódcę 62 dywizjonu
rakietowego, mjr Piotra Zatwardnickiego dowódcę 19 lotniczej
eskadry holowniczej, mjr Bogdana Sokołowskiego dowódcę 1 eskadry
z 28 plm OPK i mjr Andrzeja Leśnika dowódcę 2 eskadry z 34 plm OPK.

5. ZASADNICZE PROBLEMY DZIAŁALNOŚCI PARTYJNO-POLITYCZNEJ I IDEOWO-WYCHOWAWCZEJ W WOJSKACH OBRONY POWIETRZNEJ KRAJU W LATACH 1962 - 1980.

5.1. DZIAŁALNOŚĆ PARTYJNO-POLITYCZNA I IDEOWO-WYCHOWAWCZA WOJSK OBRONY POWIETRZNEJ KRAJU W LATACH 1962 - 1970.

* Po połączeniu dowództw: Wojsk Lotniczych i Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju w październiku 1954 roku, w ich składzie funkcjonowały dwa Zarządy Polityczne; Zarząd Polityczny Wojsk Lotniczych, którym kierował ppłk Tadeusz Dąbkowski i Zarząd Polityczny Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju kierowany przez płk Jana Kruka. Oba Zarządy Polityczne podlegały ówczesnemu zastępcy dowódcy WL i OPL OK do spraw politycznych płk Józefowi Urbanowiczowi.

xx Od 20 maja 1962 roku funkcję szefa Zarządu Politycznego Wojsk OPK powierzono płk /od 1964 roku gen. bryg./ Tadeuszowi Dąbkowskiemu, natomiast do kierowania pracą partyjną już w lutym 1962 roku wybrano komitet partyjny Wojsk OPK w składzie: płk Władysław Żygadło jako sekretarz komitetu partyjnego; zastępcami sekretarza zostali: mjr Jan Widlak i płk Franciszek Szafrański a członkami komitetu: gen. bryg. Roman Paszkowski, płk Andrzej Rybacki, ppłk Zbigniew Badocha, ppłk Czesław Drabent, płk Władysław Hermaszewski, ppłk Czesław Dudek, ppłk Stefan Kolouszek, ppłk Stefan Rutkowski, ppłk Ludwik Sobieraj, ppłk Henryk Szczygielski, mjr Stanisław Dzieszowski, mjr Czesław Filanowicz, mjr Tadeusz Kwaśniewski, mjr Wacław Sakowski i kpt. Edward Czarkowski.

xxx Wojska Obrony Powietrznej Kraju na IV Zjeździe reprezentowała grupa delegatów w składzie: gen. dyw. Czesław Mankiewicz, gen. bryg. Tadeusz Dąbkowski, gen. bryg. Tadeusz Krepski, gen. bryg. Julian Paździor, płk Władysław Żygadło i ppłk Edward Taraszkiewicz.

xxxx W styczniu 1965 roku na III konferencji sprawozdawczo-wyborczej Wojsk OPK wybrano nowy komitet partyjny; sekretarzem został wybrany płk Władysław Żygadło, zastępcami sekretarza zostali: mjr Waldemar Łukaszewicz i ppłk Edward Taraszkiewicz. Na członków komitetu wybrano: gen. bryg. Romana Paszkowskiego, gen. bryg. Tadeusza Krepskiego, płk Edwarda Bogdańskiego, płk Rafała Bulaka, płk Aleksandra Grabowskiego, płk Ludwika Ratyńskiego, płk Zdzisława Żarskiego, ppłk Zdzisława Czecha, ppłk Jerzego Domagalskiego, ppłk Zenona Dudę, ppłk Czesława Dudka, ppłk Stanisława Dzieszkowski, ppłk Ludwika Sobieraja, ppłk Mieczysława Renkasa i ppłk Józefa Szymczaka.

xxxxx. Dokonane zmiany personalne w 1967 roku w Dowództwie Wojsk OPK pociągnęły także zmiany personalne w Zarządzie Politycznym Wojsk OPK.

Pełnienie obowiązków zastępcy dowódcy Wojsk OPK do spraw politycznych przejął płk Kazimierz Burczak, który na przełomie 1967/68 roku nie wniósł istotnych przemian w działalności partyjno-politycznej Wojsk OPK. W październiku 1968 roku obowiązki objął płk /od 1971 roku gen. bryg./ Jan Cieślik, który prawie przez dziesięć kolejnych lat kierował pracą Zarządu Politycznego Wojsk OPK.

xxxxxx W 1969 roku w skład nowego komitetu partyjnego Wojsk OPK weszli: sekretarz ppłk Edward Łukasik, zastępcy sekretarza: ppłk Stanisław Sadowski i płk Czesław Dudek, członkowie: ppłk Jerzy Domagalski, płk Zenon Gębicki, ppłk Jan Guowa, płk Aleksander Grabowski, płk Kazimierz Kosmowski, płk Edward Koźbiał, płk Longin Łozowicki, płk Emil Malinowski, ppłk Andrzej Rembalski, ppłk Zdzisław Pietrucha, płk Edmund Soja, płk Jan Wieczorek, płk Marian Haniewski, płk Kazimierz Wilk, ppłk Henryk Wróblewski i ppłk Mieczysław Dudek. Natomiast na V Zjazd PZPR delegatami byli: gen. dyw. Eugeniusz Molozyk, gen. bryg. Andrzej Rybacki, płk Władysław Zygadło, płk Stefan Rutkowski, płk Henryk Seroka, ppłk Jerzy Domagalski, ppłk Józef Radoń i kpt. Bogdan Głab.

5.2. PODSTAWOWE PROBLEMY DZIAŁALNOŚCI PARTYJNO-POLITYCZNEJ W WOJSKACH OBRONY POWIETRZNEJ KRAJU W LATACH 1971 - 1980.

X W marcu 1977 roku wybrano nowe władze partyjne w Wojskach OPK, nie zaszły zmiany na stanowiskach sekretarzy komitetu partyjnego w stosunku do 1969 roku, natomiast na członków komitetu zostali wybrani: płk Mikołaj Andrzejuk, mjr Zdzisław Biernacki, sierż. Edward Brydniak, płk Apoloniusz Czernow, płk Jerzy Domagalski, płk Mieczysław Dudek, płk Aleksander Grabowski, ppłk Jan Guowa, mjr Jerzy Kowalczyk, ppłk Piotr Mikoś, ppłk Franciszek Piotrowski, ppłk Józef Płócienniczak, kpt. Ireneusz Pyrzyński, mjr Zdzisław Radziwonka, ppłk Adolf Sieradzki, ppłk Paweł Szymański, por. Jan Winiarski, ppłk Henryk Wróblewski, płk Jan Zdun i ppłk Jan Zurawski. Delegatami na VI Zjazd PZPR z Wojsk OPK zostali wybrani: gen. dyw. Roman Paszkowski, gen. dyw. Zbigniew Nowak, gen. bryg. Jan Cieślik, ppłk Edward Łukasik, mjr Jan Mikurenda, mjr Jerzy Kowalczyk, mjr Kazimierz Rec i sierż. Edward Brydniak.

XX W połowie 1978 roku na stanowisko szefa Zarządu Politycznego Wojsk OPK został wyznaczony płk /od października 1979 roku gen. bryg./ Władysław Honkisz, natomiast zastępcą jego został płk Henryk Janusz.

6. PRZEZNACZENIE, WŁAŚCIWOŚCI BOJOWE I ZADANIA LOTNICTWA MYŚLIWSKIEGO OPK W LATACH 1962 - 1980.

6.4. PODSTAWOWE PROBLEMY SZKOLENIA LOTNICZEGO W WOJSKACH OPK W LATACH 1962 - 1980.

✱ W dotychczas rozegranych zawodach o indywidualny tytuł "mistrza walki powietrznej" w latach 1971 - 1980, tytuły uzyskali następujący piloci: kpt. pil. Bogusław Wasilewski z 10 plm OPK; kpt. pil. Bogdan Sokołowski z 26 plm OPK; kpt. pil. Bolesław Sobania z 26 plm OPK; kpt. pil. Jacek Tuteja z 26 plm OPK; por. pil. Czesław Rejman - dwukrotnie; kpt. pil. Jan Sadowski i kpt. pil. Jan Kopeć. Natomiast w konkurencji zespołowej tytuły mistrzowskie uzyskały następujące klucze: klucz pod dowództwem kpt. pil. Ireneusza Mikurendy z 11 plm OPK; klucz pod dowództwem kpt. pil. Aleksego Antoniewicza z 34 plm OPK; klucz pod dowództwem kpt. pil. Jana Woźniaka z 10 plm OPK; klucz pod dowództwem kpt. pil. Jana Bukalskiego z 62 plm OPK; klucz pod dowództwem kpt. pil. Jana Sadowskiego z 34 plm OPK; klucz pod dowództwem kpt. pil. Franciszka Rybałko z 11 plm OPK; klucz pod dowództwem mjr pil. Józefa Janickiego z 34 plm OPK i klucz pod dowództwem mjr pil. Jana Zemana z 34 plm OPK.

B I B L I O G R A F I A

I. Źródła archiwalne.

1. Centralne Archiwum Wojskowe /CAW/

Prot. 580/60 - teozki nr: 379, 526, 528, 538, 539, 634,
664, 794, 906, 907, 908, 913,
916, 917, 918, 919, 947, 948,
961, 962, 963, 964, 968, 969,
973, 976, 977, 981, 982, 983,
989, 990.

Prot. 1482/70 - teozki nr: 1301, 1302, 1303, 1306, 1307,
1308, 1309, 1310, 1311, 1312,
1313, 1314, 1315, 1316, 1317,
1318, 1319, 1320, 1321, 1322,
1323, 1324, 1325, 1326, 1327,
1328, 1329, 1330, 1331, 1332,
1333, 1336, 1339, 1340, 1357,
1358, 1383, 1384, 1385, 1386,
1408, 1420, 1421, 1429, 1430,
1431, 1435, 1447, 1448, 1449,
1460, 1468, 1469, 1470, 1471,
1475, 1477, 1484, 1491, 1492,
1494, 1495, 1499, 1517, 1518,
1519, 1520, 1521, 1525, 1526,
1527, 1528, 1531, 1532, 1535.

Akta 15 DA OPL - teozki nr: 3608, 3661.

Akta Szefostwa Artylerii OPK - teozki nr: 9788, 9792, 9796,
9805, 9811.

Akta 1 Korpusu OPK - teozki nr: 10267, 10268, 10269.

2. Archiwum Wojsk Lotniczych i Wojsk Obrony Powietrznej Kraju
/AWL i WOPK/.

Prot. 3615 - teczki nr: 12, 13, 14, 16, 17.

Prot. 3616 - teczki nr: 85, 86.

Prot. 3617 - teczki nr 2, 12.

Prot. 4184 - teczki nr: 86, 87, 88 , 89.

Prot. 4316 - teczki nr: 125, 126, 127, 128.

Prot. 4489 - teczki nr: 119, 130, 131, 134.

Prot. 4846 - teczki nr: 2, 6, 7, 8, 10, 13, 20, 22, 23,
24, 41, 46, 61, 62, 64, 69, 86,
87, 94, 95, 96, 100, 103, 104, 106.

Prot. 5113 - teczki nr: 3, 4, 7, 8, 21, 28, 34, 51, 69, 70.

Prot. 5260 - teczki nr: 2, 6, 12, 16, 20, 26.

Prot. 5261 - teczki nr: 3, 21.

Prot. 5262 - teczki nr: 3, 23, 26.

Prot. 5263 - teczki nr: 22.

Prot. 5406 - teczki nr: 2, 3, 15, 17, 18, 19, 25, 26, 27,
41, 113.

Prot. 5706 - teczki nr: 1, 3, 12, 25, 28, 32, 35.

Prot. 5834 - teczki nr: 1, 2.

Prot. 5839 - teczki nr: 1.

Prot. 5840 - teczki nr: 1, 2.

Prot. 5842 - teczki nr: 3, 4.

Prot. 5843 - teczki nr: 5.

Prot. 5941 - teczki nr: 3, 9, 20, 21, 29, 68.

Prot. 6295 - teczki nr: 1, 6, 7, 13, 16, 17, 20, 26, 84.

- Prot. 6296 - teczki nr: 1, 4, 5, 6, 9, 10, 17, 85.
- Prot. 6563 - teczki nr: 4, 8, 10, 11, 12, 14, 15, 32, 33,
70, 71.
- Prot. 4186 - teczki nr: 6.
- Prot. 4187 - teczki nr: 18.
- Prot. 4188 - teczki nr: 2, 10.
- Prot. 6129 - teczki nr: 49.
- Prot. 6126 - teczki nr: 1, 2, 3, 8, 9.
- Prot. 6127 - teczki nr: 1, 2, 8, 9, 22, 23, 25, 26, 27.
- Prot. 6128 - teczki nr: 1, 2, 3, 21, 22, 25.
- Prot. 6298 - teczki nr: 1, 2, 3, 4, 5.
- Prot. 6572 - teczki nr: 5, 6, 7, 8, 9, 10.
- Prot. 3661 - teczki nr: 1, 2, 3, 4.
- Prot. 4287 - teczki nr: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11,
12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20,
21, 22, 23.
- Prot. 4286 - teczki nr: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11.
- Prot. 4411 - teczki nr: 48, 49, 60, 72, 73, 85, 86, 104,
105, 111, 112.
- Prot. 4415 - teczki nr: 1, 2, 6, 7, 8, 9.
- Prot. 4416 - teczki nr: 4.
- Prot. 4417 - teczki nr: 3, 4, 5, 6, 7.
- Prot. 4418 - teczki nr: 1, 2, 3, 4.
- Prot. 5470 - teczki nr: 2.
- Prot. 5022 - teczki nr: 8, 9, 12, 13, 18, 23, 24, 28, 31,
42, 43, 44.

Prot. 3178 - teczki nr: 15, 16.

Prot. 3444 - teczki nr: 5.

Prot. 3520 - teczki nr: 16, 17.

Prot. 3521 - teczki nr: 14.

Prot. 4020 - teczki nr: 1.

Prot. 4401 - teczki nr: 3, 4.

Prot. 3261 - teczki nr: 6, 7.

Prot. 3262 - teczki nr: 4, 5.

Prot. 3263 - teczki nr: 6, 7.

Prot. 3264 - teczki nr: 7, 27.

Prot. 4023 - teczki nr: 9.

Prot. 4423 - teczki nr: 9, 51, 61, 72.

3. Dowództwo Wojsk Obrony Powietrznej Kraju /DWOPK/.

a/ Kancelaria Szefostwa Wojsk Lotniczych OPK,
teczki od 1 - 100 za lata 1962 - 1980.

b/ Kancelaria Szefostwa Wojsk Artylerii Rakietowej
i Artylerii OPK, teczki od 1 - 100 za lata 1950 - 1980.

c/ Kancelaria Szefostwa Wojsk Radiotechnicznych OPK,
teczki od 1 - 100 za lata 1952 - 1980.

d/ Kancelaria Szefostwa Służb Technicznych i Zaopatrzenia,
teczki od 1 - 100 za lata 1962 - 1980.

e/ Kancelaria Dowództwa Wojsk Obrony Powietrznej Kraju,
rozkazy organizacyjne, specjalne, zarządzenia
i sprawozdania za lata 1952 - 1980.

f/ Kancelaria Zarządu Politycznego Wojsk OPK,
teczki od 1 - 14 za lata 1962 - 1980.

II. OPRACOWANIA I ARTYKUŁY

- ADAMCZYK A.** O pracy bojowej kompanii radiotechnicznej Wojsk OPK. Myśl Wojskowa, 1976, nr 4.
- ASZKIEROW W. ZABIEŁAK B. KAŁUGIN E. SZEWCZENKO Ł.,** Wojska Obrony Powietrznej Kraju, Warszawa 1967.
- BATICKIJ Paweł** Wojska przeciwowzduшной obrony strany. Wojenno -istoriczeskij żurnał, 1967, nr 8.
- BATICKI Paweł** Wojska obrony powietrznej kraju. Myśl Wojskowa, 1974, nr 2.
- BIEŃ Mieczysław** Obrona przeciwlotniczą w działaniach obronnych. Myśl Wojskowa, 1952, nr 11.
- CESARSKI A.** O roli i zadaniach terenowej obrony przeciwlotniczej. Myśl Wojskowa, 1957, nr 4.
- CYGANOW N.G.** Wojska przeciwowzduшной obrony. Mołodieży o Woorużonnych Siłach, Syg. XXII, 6, 2.
- CZABANOWSKI A.** Wykorzystanie bojowe wojsk raketowych OPK w obronie wybrzeża morskiego. Myśl Wojskowa, 1976, nr 2.
- OZERNOW Apoloniusz, LIPKOWSKI Bogdan, ZALEWSKI Ryszard,** Problemy podziału kompetencji między poszczególne dowodzenia Wojsk Obrony Powietrznej Kraju w świetle perspektyw rozwoju środków walki i automatyzacji. Praca doktorska, Warszawa 1977.

- CZOWNICKI J.   Niektóre problemy obrony powietrznej.
Wojskowy Przegląd Lotniczy, 1963, nr 10.
- GAGAJEK Cz.   Organizacja i dowodzenie obroną powietrzną
wojsk. Myśl Wojskowa, 1962, nr 5.
- HALAMA K.   Wpływ użycia oddziałów radiotechnicznych
na dowodzenie obroną przeciwlotniczą wojsk.
Myśl Wojskowa, 1962, nr 2.
- HRUSZWICKI A.   Prowadzenie działań bojowych przez dywizjony
raketowe wojsk OPK. Myśl Wojskowa, 1976, nr 4.
- ISAJEW G.   Radiolokacja i jej zastosowanie w wojsku.
Myśl Wojskowa, 1952, nr 11.
- JARKOWSKI Wł.   Niektóre zagadnienia organizacji i prowadzenia
operacji przeciwlotniczej przez Wojska OPL OK.
Myśl Wojskowa, 1960, nr 1.
- JAWORSKI Zdzisław   Zarys historii Wojsk Obrony Powietrznej Kraju
za lata 1962 - 1972, Warszawa 1973.
- JERSZOW S., KORCZAGIN B.,   Protiwowozdusznaja oborona w lokalnych
wojnach. Wojenna Myśl, 1967, nr 5.
- KALUGIN J.   Charakter bojowych dziejstw wojsk PWO.
Wojenna Myśl, 1968, nr 1.
- KIRCHMAYER Jerzy   Radar. Bellona, 1945, drugie półrocze.
- KOWALCZUK J.   Rozwój i wykorzystanie wojsk raketowych
i artylerii obrony powietrznej.
Myśl Wojskowa, 1971, nr 8.

- KOWYNIA Stanisław, Wojska radiotechniczne Wojsk OPK w 30-leciu Polski Ludowej, Przegląd Wojsk Lotniczych i Wojsk OPK, 1974, nr 7.
- KROPIOWSKI T. Przeznaczenie, organizacja i zasady bojowego wykorzystania wojsk raketowych OPK. Skrypt wykładu ASG. Warszawa 1972.
- KUKUŁA Zygmunt Podstawowe problemy użycia lotnictwa myśliwskiego OPK do zwalczania lotnictwa przeciwnika powietrznego wykonującego działania bojowe na małych wysokościach. Praca doktorska ASG, Warszawa 1969.
- KUKUŁA Zygmunt, SMOTER Józef, Odpieranie pierwszego nalotu środków napadu powietrznego NATO w granicach PRL. Praca habilitacyjna ASG, Warszawa 1978.
- LASSOTA E. Wpływ użycia przeciwlotniczych pocisków raketowych na dowodzenie obroną przeciwlotniczą wojsk. Myśl Wojskowa, 1962, nr 8.
- LEBERT Helmut Sprzęt techniczny a gotowość bojowa wojsk obrony przeciwlotniczej. Wojskowy Przegląd Zagraniczny, 1966, nr 4.
- ŁOZOWICKI Longin O lepszą jakość szkolenia Wojsk Obrony Powietrznej Kraju, Myśl Wojskowa, 1976, nr 5.
- ŁUKASZEWICZ W. Koncepcja organizacji wojsk i systemu obrony przeciwlotniczej obszaru Polski z 1945 r. Wojskowy Przegląd Lotniczy, 1968, nr 11.

- MACHURA Jerzy Wybrane problemy organizacji i prowadzenia obrony powietrznej przez armię OPK. Skrypt ASG, Warszawa 1972.
- MACHURA Jerzy Działania bojowe Wojsk OPK na korzyść wojsk operacyjnych i OTK. Myśl Wojskowa, 1973, nr 4.
- MARCINIAK Jerzy System OPL w latach 1936 - 1939. Wojskowy Przegląd Lotniczy, 1967, nr 7.
- MASTEJ W., SOKOŁOWSKI P. Osłona przegrupowujących się wojsk operacyjnych oraz wykorzystanie ich sił i środków w systemie OPK. Myśl Wojskowa, 1976, nr 2.
- MICHNIUK K., KOWYNIA St. Zarys historii wojsk radiotechnicznych Obrony Powietrznej Kraju za lata 1950 - 1972, Warszawa 1972.
- MIROWSKI T. Operacyjne i strukturalne problemy OPL wojsk i obszaru kraju w aspekcie początkowego okresu wojny. Myśl Wojskowa, 1967, nr 2.
- NOWAK E. Właściwości dowodzenia wojskami obrony powietrznej. Przegląd Wojsk Lotniczych i WOPK, 1976, nr 11.
- NOWOTARSKI J. Z zagadnień terenowej obrony przeciwlotniczej. Myśl Wojskowa, 1956, nr 1.
- PASZKOWSKI R. Rozwój Wojsk Obrony Powietrznej Kraju. Myśl Wojskowa, 1968, nr 10.

- PIĄTKOWSKI Edmund, GRZESZEK Eugeniusz, Podstawy taktyki wojsk radiotechnicznych OPK, Skrypt ASG, Warszawa 1970.
- POKRUSZYŃSKI Witold Podstawowe problemy kierowania ogniem wojsk raketowych OPK w przyszłościowym zautomatyzowanym systemie dowodzenia. Praca habilitacyjna ASG, Warszawa 1976.
- SACHAREWICZ Henryk Radar, jego taktyczne zastosowanie i rola w ubiegłej wojnie. Bellona, 1947, nr 1.
- SAWICKI Henryk Szkolenie i wychowanie na poligonie artylerii przeciwlotniczej Wojsk OPL OK w m. Mrzeżyno w latach 1951 - 1960. Praca magisterska WAP, Warszawa 1975.
- SIDORSKI Romuald Zagadnienia obrony przeciwlotniczej tyłów. Bellona 1945, pierwsze półrocze.
- SEMONOWICZ T. Kierowanie i dowodzenie obroną przeciwlotniczą wojsk na szczeblach operacyjnych. Myśl Wojskowa 1963, nr 1.
- SMOTER Józef Współdziałanie artylerii raketowej OPK z lotnictwem myśliwskim w systemie OPK. Skrypt ASG, Warszawa 1965.
- SMOTER Józef Problemy maskowania operacyjnego w Wojskach OPK. Skrypt ASG, Warszawa 1972.
- SOBIESKI St. Wojska Obrony Powietrznej Kraju. Przegląd Obrony Cywilnej, 1974, nr 9.
- STACHULA Adolf Wojska Obrony Powietrznej Kraju w latach 1972 - 1977, Warszawa 1978.

- SZCZEPUCHA Wł. O współdziałaniu artylerii przeciwlotniczej z lotnictwem myśliwskim. Myśl Wojskowa 1956, nr 6.
- SZPAKOWSKI M. FIJAŁKOWSKI J. System obrony powietrznej Wojsk. Myśl Wojskowa 1962, nr 7.
- SZOSTAKOWSKI T. Obrona przeciwlotnicza obszaru kraju. Myśl Wojskowa 1956, nr 6.
- UCHAŃSKI Jan Wojska OPK jako rodzaj sił zbrojnych. Skrypt ASG, Warszawa 1972.
- WASĄG Mieczysław Główne problemy wykorzystania artylerii raketowej OPK w systemie obrony strefowej i obiektowej. Myśl Wojskowa 1966, nr 3.
- WAWRZYKOWSKI K. Automatyzacja procesów zbierania i opracowywania informacji radiolokacyjnej w wojskach radiotechnicznych OPK. Myśl Wojskowa 1973, nr 2.
- WROŃSKI Czesław Ogólne zasady rozpoznania i przeciwdziałania radioelektronicznego w Wojskach OPK. Skrypt ASG, Warszawa 1970.

III. PODRĘCZNIKI, SKRYPTY I INNE OPRACOWANIA

- Biuletyn Wojsk OPK - Konferencja naukowa Wojsk OPK, Warszawa 1972.
- Centralny kierunek strategiczny, MON, Warszawa 1968.
- Charakter współczesnej wojny oraz operacji strategicznych na europejskim TW według poglądów NATO. MON, Warszawa 1971.

Działania bojowe w warunkach szczególnych, MON, Warszawa 1963.

Działania specjalne we współczesnych warunkach prowadzenia działań bojowych. MON, Warszawa 1964.

Działania bojowe w Wietnamie. MON, Warszawa 1967.

Grupowa walka powietrzna lotnictwa myśliwskiego OPK z samolotami przeciwnika oraz dowodzenie lotnictwem OPK podczas działań bojowych. WOPK, Warszawa 1978.

Instrukcja współdziałania organów rozpoznawczych Wojsk OPK, Wojsk Lotniczych, Marynarki Wojennej w czasie pokoju i wojny. MON, Warszawa 1970.

Materiały dotyczące pracy partyjnej oraz oceny i postanowienia Komitetu i egzekutywy KP PZPR OPK. Biuletyny nr: 4/75, 1/76, 2/76, 3/76, 1/77, 2/77, 4/77, 1/78, 2/78, 3/78, 4/78.

Organizacja i prowadzenie wspólnych działań przez Wojska OPK oraz siły i środki OPL. MON, Warszawa 1972.

Organizacja i prowadzenie rozpoznania i przeciwdziałania radioelektronicznego w Wojskach OPK. DWOPK, Warszawa 1971.

Organizacja systemu OPK i perspektywy rozwoju. DWOPK, Warszawa 1972.

Poglądy głównych państw imperialistycznych na charakter współczesnej wojny i prowadzenia pierwszych operacji. MON, 1970.

Przeznaczenie, właściwości bojowe, zadania oraz zasady bojowego wykorzystania lotnictwa myśliwskiego Wojsk OPK. DWOPK, Warszawa 1978.

Ramowy zakres działania Dowództwa WOPK. DWOPK, Warszawa 1970.

Rozwój działań wojennych na Półwyspie Indochińskim. MON, Warszawa 1968.

Rozwój Wojsk Obrony Powietrznej Kraju w latach 1962 - 1972. Praca zbiorowa, Warszawa 1972.

Siły Zbrojne Izraela i państw arabskich zaangażowanych w konflikcie bliskowschodnim. MON, Warszawa 1971.

Sprawozdanie z pobytu polskiej delegacji wojskowej w DRW w dniach 10 - 27.07.1967. MON, Warszawa 1967.

Stan i doskonalenie systemu OPK PRL. DWOPK, Warszawa 1972.

System dowodzenia OPK. DWOPK, Warszawa 1971.

Szczegółowy zakres działania DWOPK, Warszawa 1970.

Współdziałanie sił i środków OPK sojuszniczych armii na TDW. MON, Warszawa 1975.

Wybrzeże PRL oraz południowy Bałtyk. MON, Warszawa 1973.

Wykorzystanie bojowe przeciwlotniczych wojsk raketowych na podstawie działań przeciwlotniczych wojsk raketowych OPK Arabskiej Republiki Egipskiej. MON, Warszawa 1972.

Wykorzystanie przestrzeni kosmicznej do celów wojskowych przez Stany Zjednoczone. MON, Warszawa 1967.

Zarys historii 2 Korpusu OPK za okres pierwszego dwudziestolecia /1957 - 1978/. Pod. red. Ryszarda Pacholca, Bydgoszcz 1979.

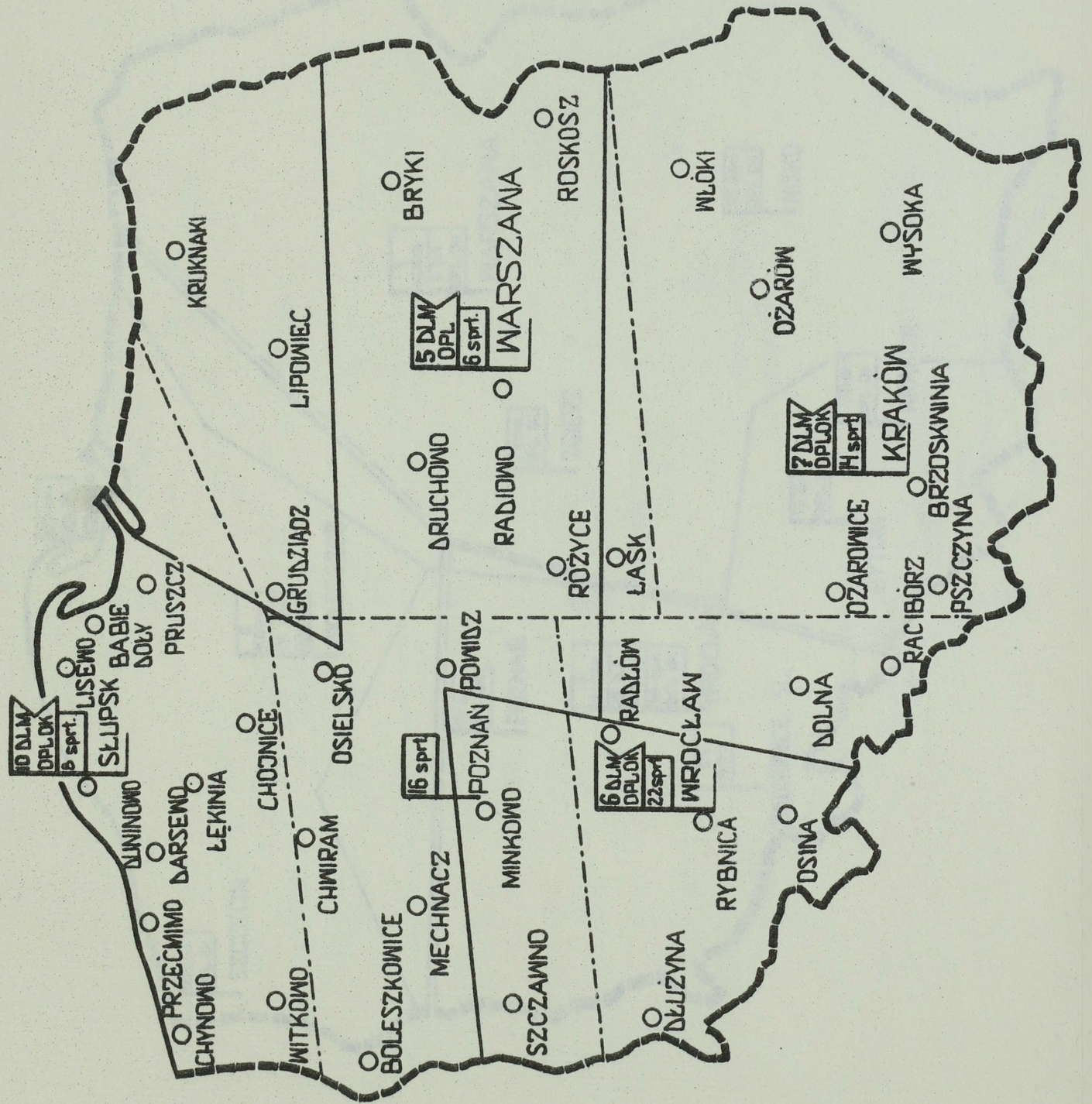
Zasady dowodzenia siłami i środkami Obrony Powietrznej w nowej strukturze organizacyjnej systemu OPK. Skrypt DWOPK, Warszawa 1973.

Zasady organizacji i prowadzenia rozpoznania w systemie OPK w czasie pokoju i działań wojennych. DWOPK, Warszawa 1971.

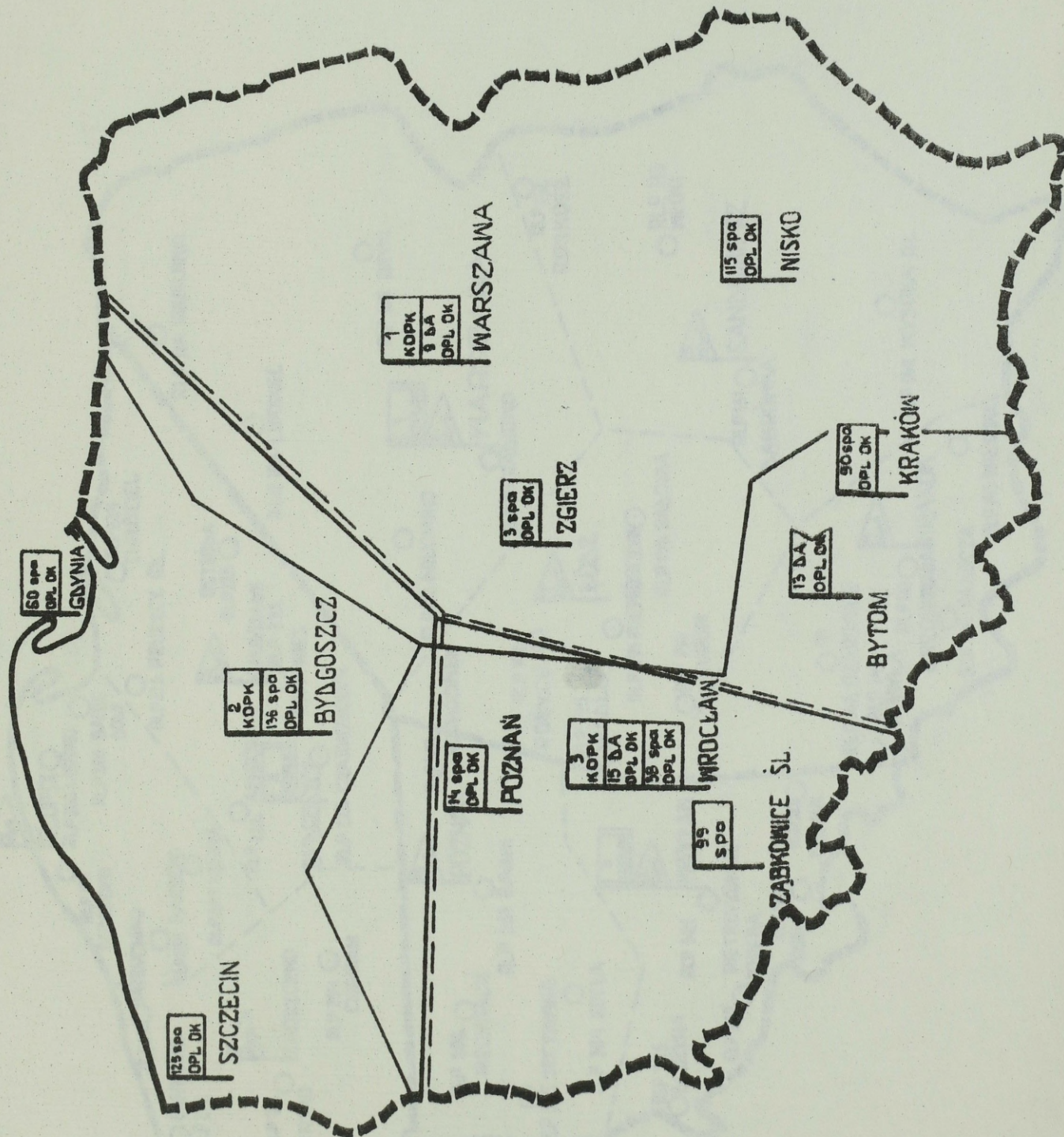
Zasady organizacji dowodzenia Wojskami OPK z CSD. DWOPK, Warszawa 1971.

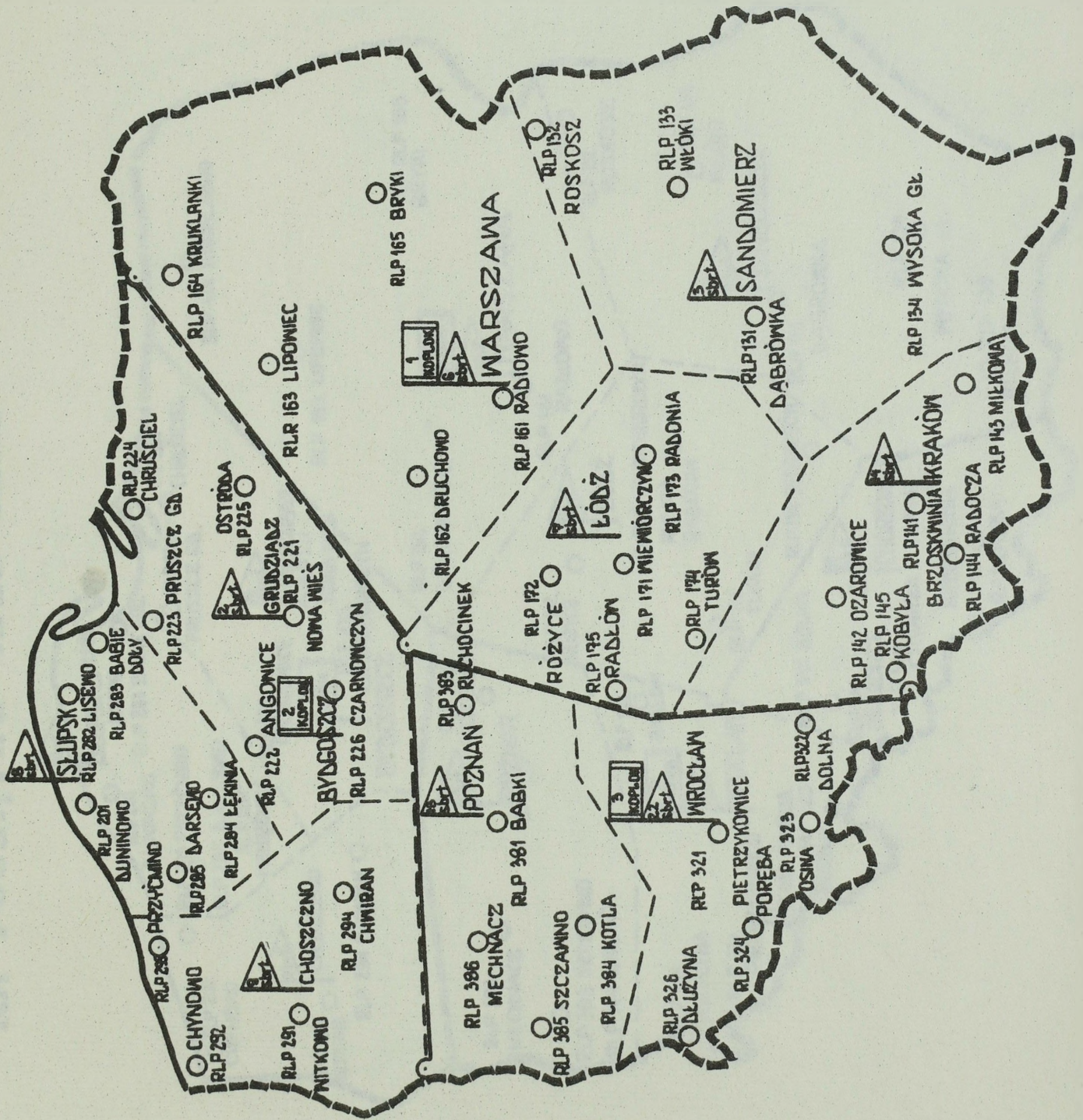
UGRUPOWANIE WOJSK RADIOTECHNICZNYCH OPLOK POD KONIEC 1957 ROKU

ROZMIESZCZENIE ARTYLERII OPL OK NA TERYTORIUM POLSKI PO UTWORZENIU KORPUSÓW OPK W 1957 ROKU

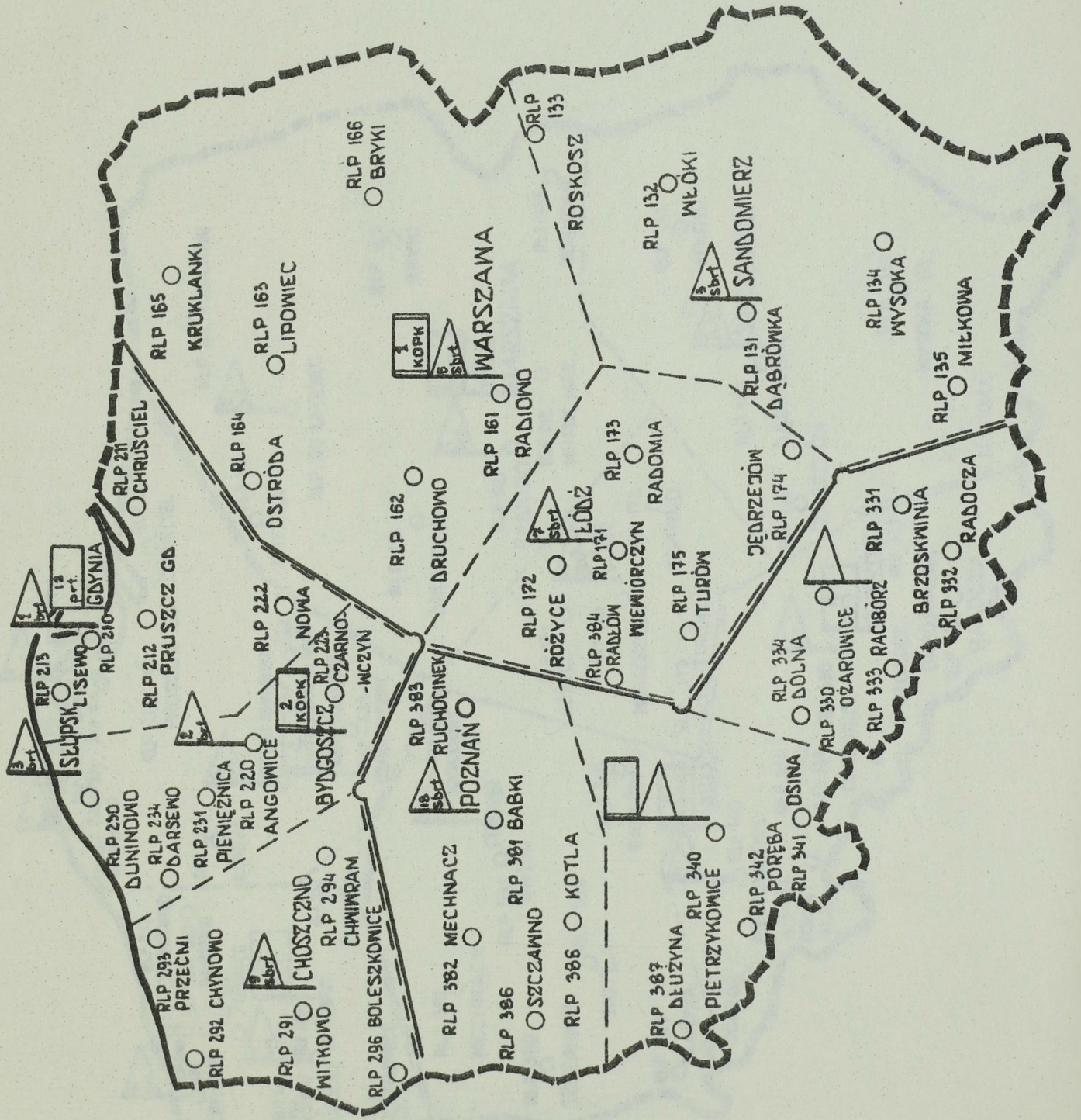

UGRUPOWANIE WOJSK RADIOTECHNICZNYCH OPL OK W LATACH 1958-1961

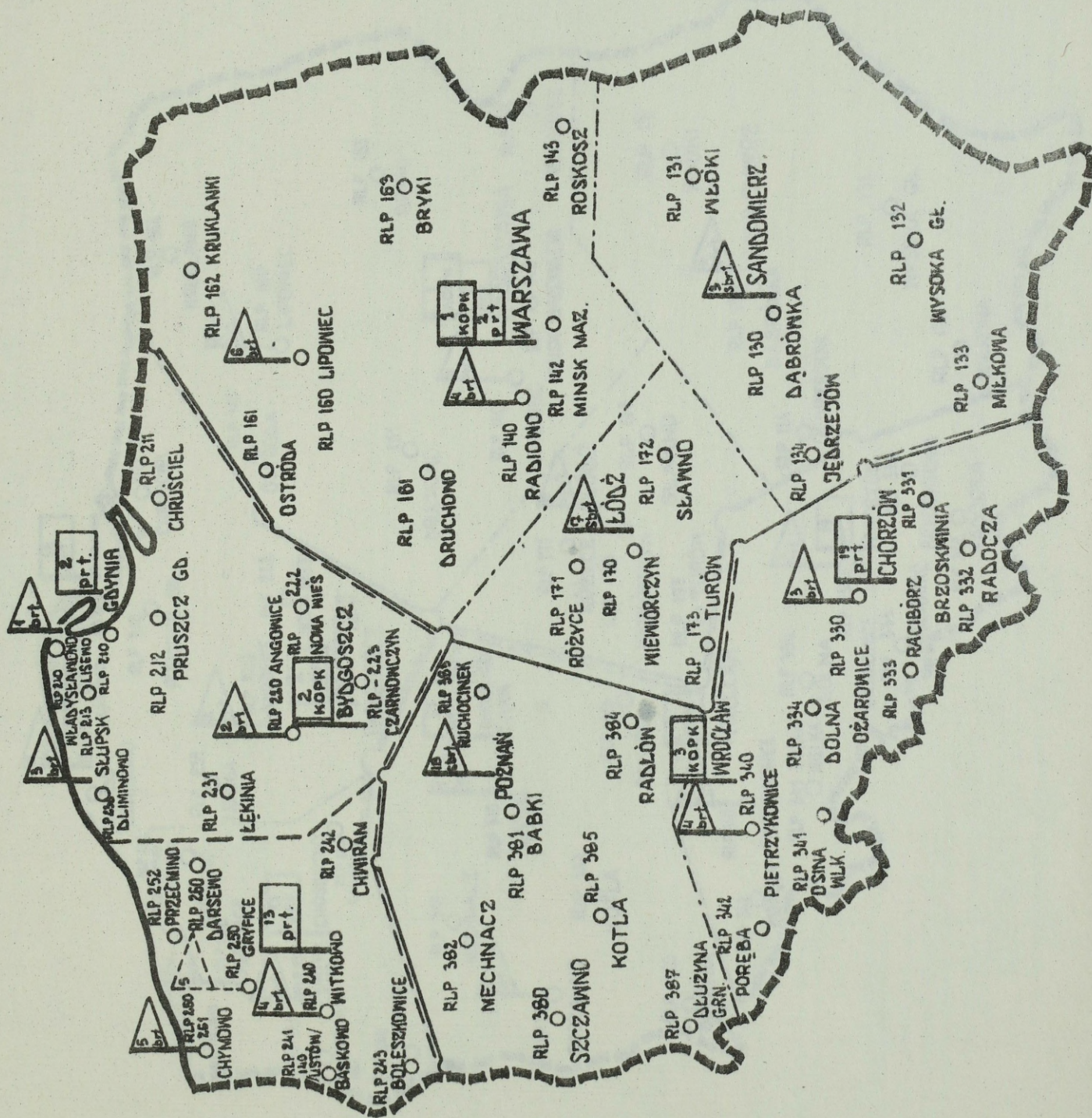

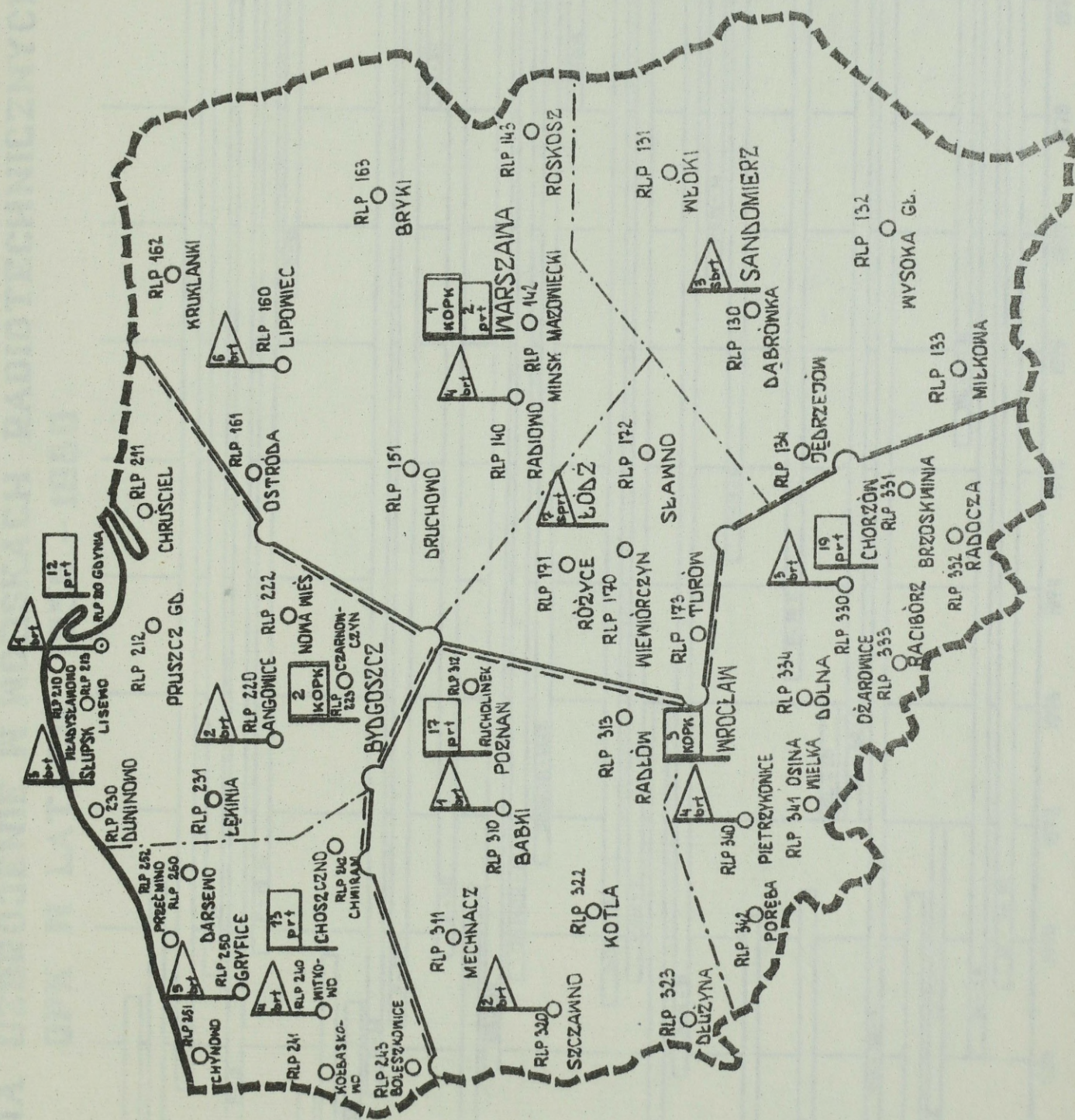
UGRUPOWANIE WOJSK RADIOTECHNICZNYCH OPK W 1967 ROKU

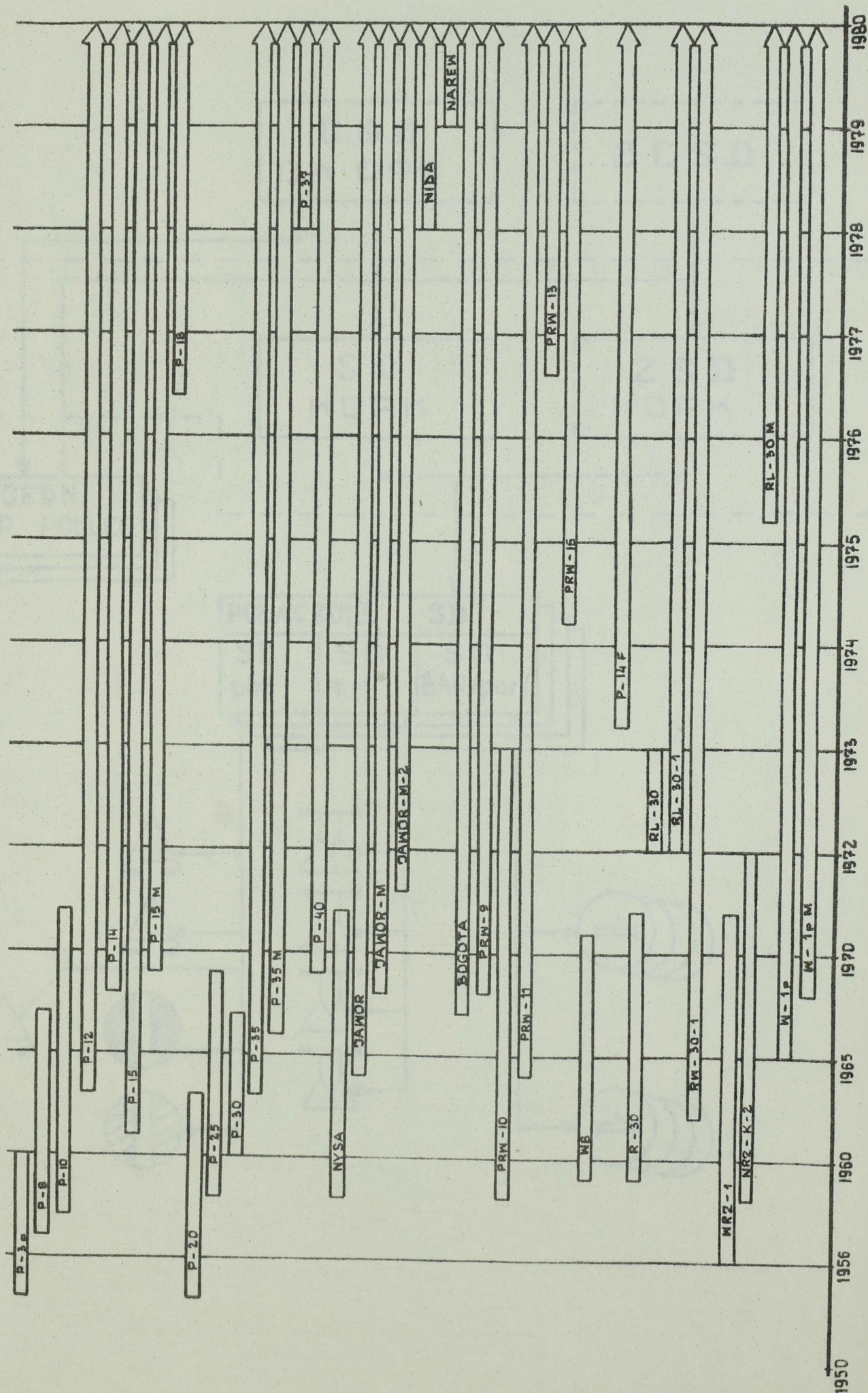
UGRUPOWANIE WOJSK RADIOTECHNICZNYCH OPK W 1969 ROKU

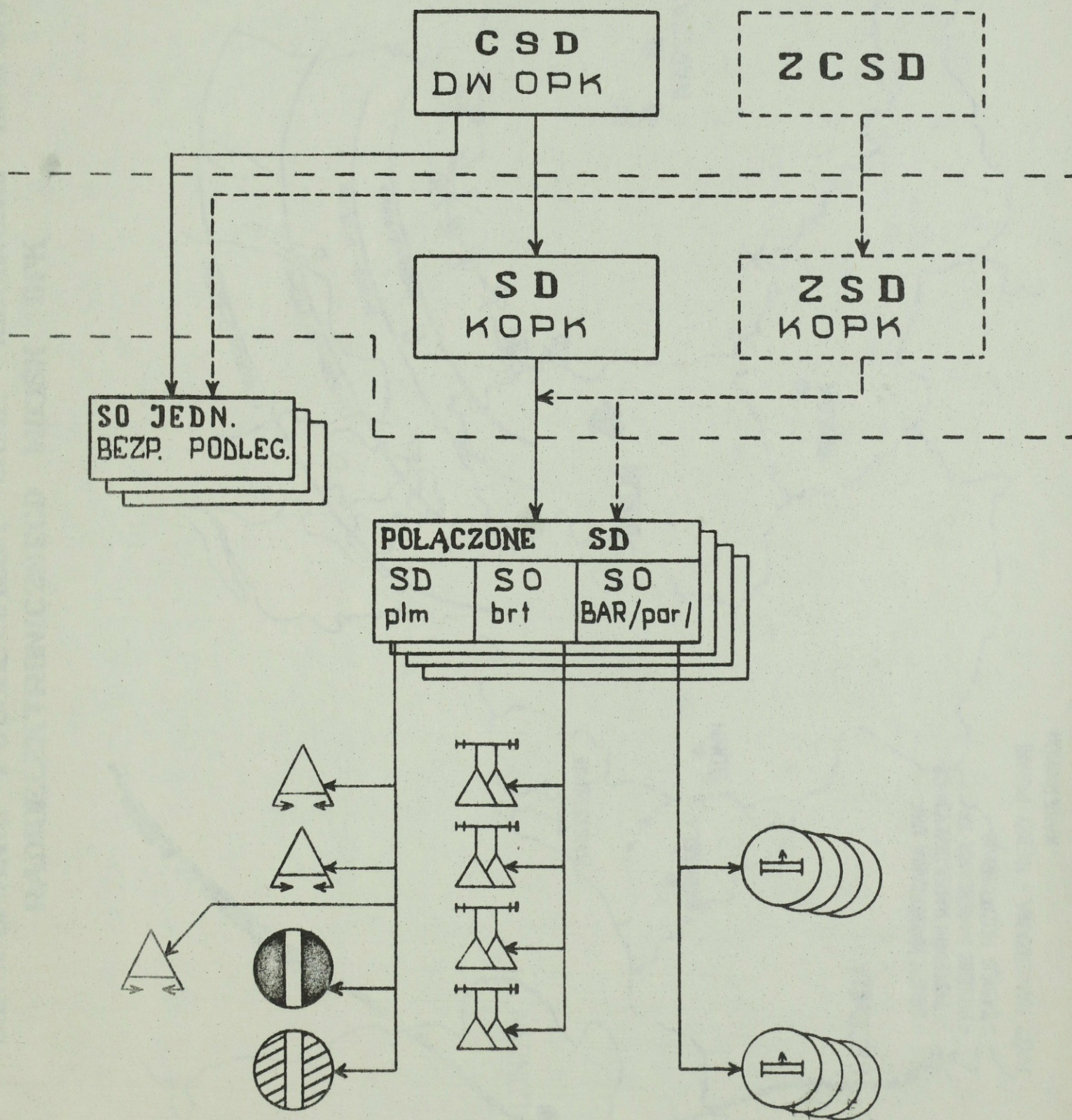
UGRUPOWANIE WOJSK RADIOTECHNICZNYCH OPK W 1972 ROKU

TYPY SPRZĘTU RADIOLOKACYJNEGO WPROWADZONE NA UZBROJENIE W WOJSKACH RADIOTECHNICZNYCH OPK W LATACH 1950 - 1980

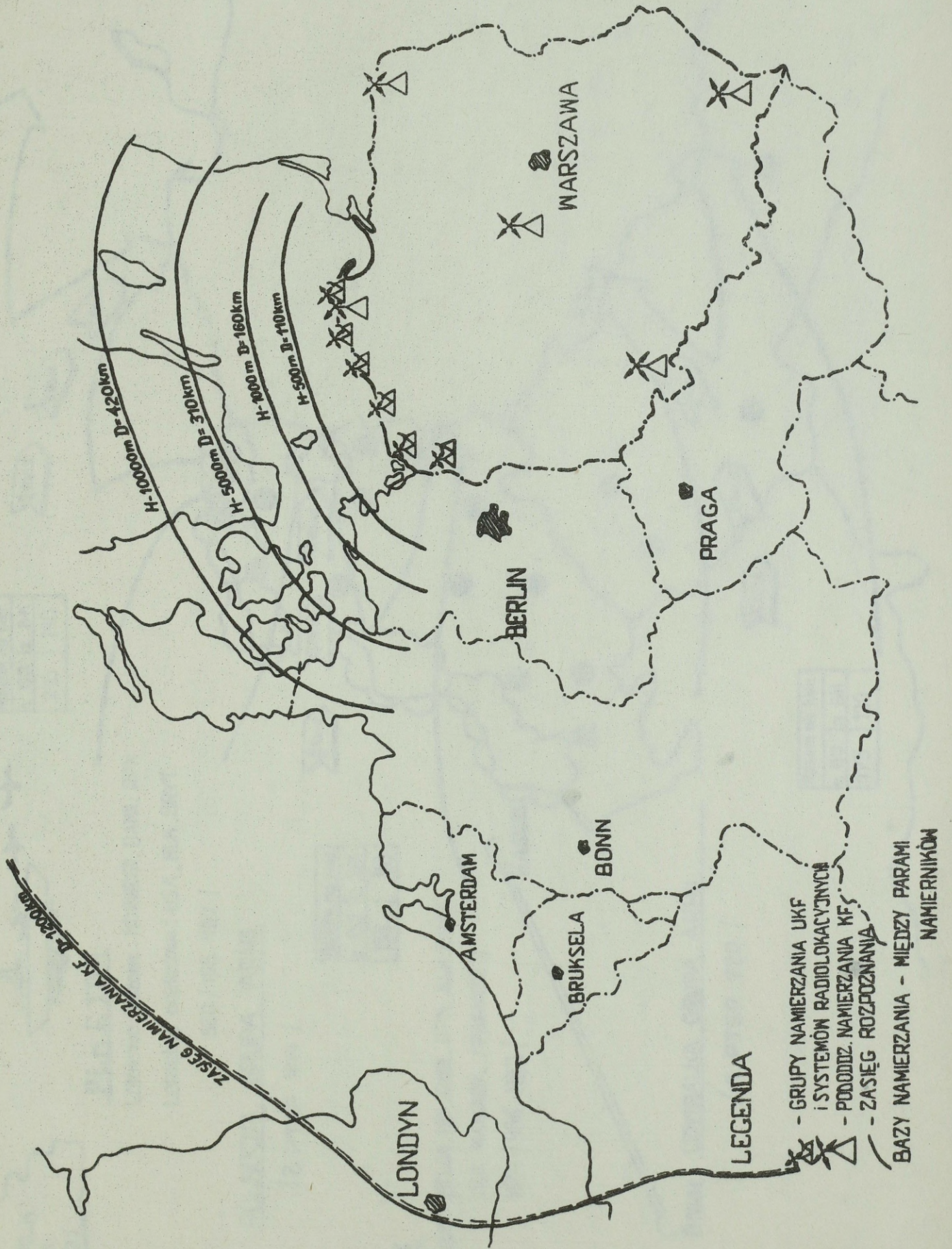

STRUKTURA ORGANIZACYJNA SYSTEMU DOWODZENIA WOJSK OPK

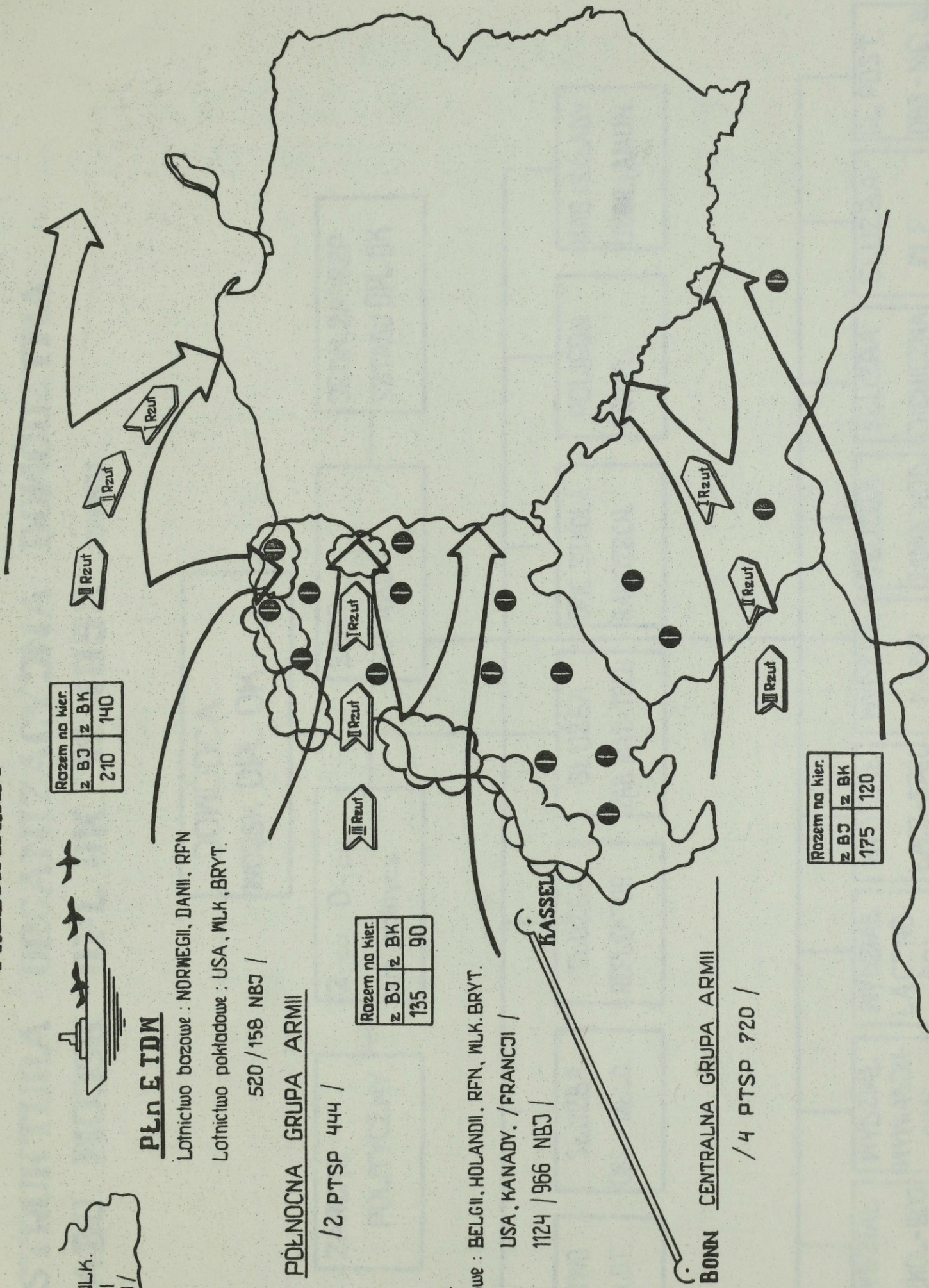

UGRUPOWANIE PODODZIAŁÓW ORAZ MOŻLIWOŚCI ROZPOZNANIA RADIOELEKTRONICZNEGO WOJSK OPK

ZALĄCZNIK Nr. 11

SCHEMAT GŁÓWNYCH KIERUNKÓW NALOTU ŚNP PRZECIWNIKA

Lotnisko WLK.
BRYTANII
163 / 96 NB3 /

Rozem na kier.	
z BJ	z BK
210	140

PŁn E TDW

Lotnictwo bazowe : NORWEGII, DANII, RFN
Lotnictwo pokładowe : USA, WLK, BRYT.

520 / 158 NB3 /

PÓŁNOČNA GRUPA ARMII

/ 2 PTSP 444 /

Rozem na kier.	
z BJ	z BK
135	90

ŚE TDW

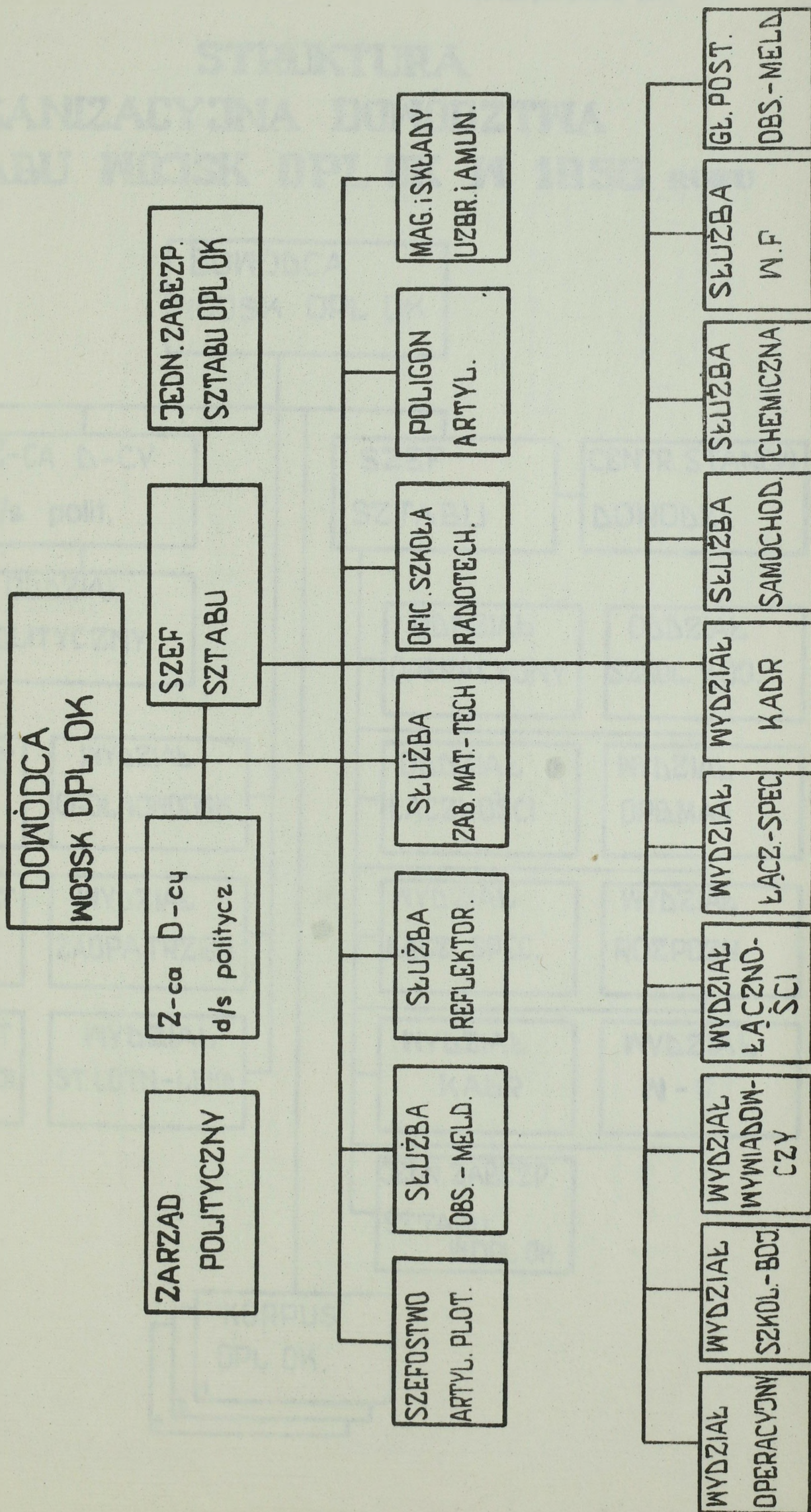
Lotnictwo bazowe : BELGII, HOLANDII, RFN, WLK, BRYT.
USA, KANADY, / FRANCJI /
1124 / 966 NB3 /

BONN CENTRALNA GRUPA ARMII

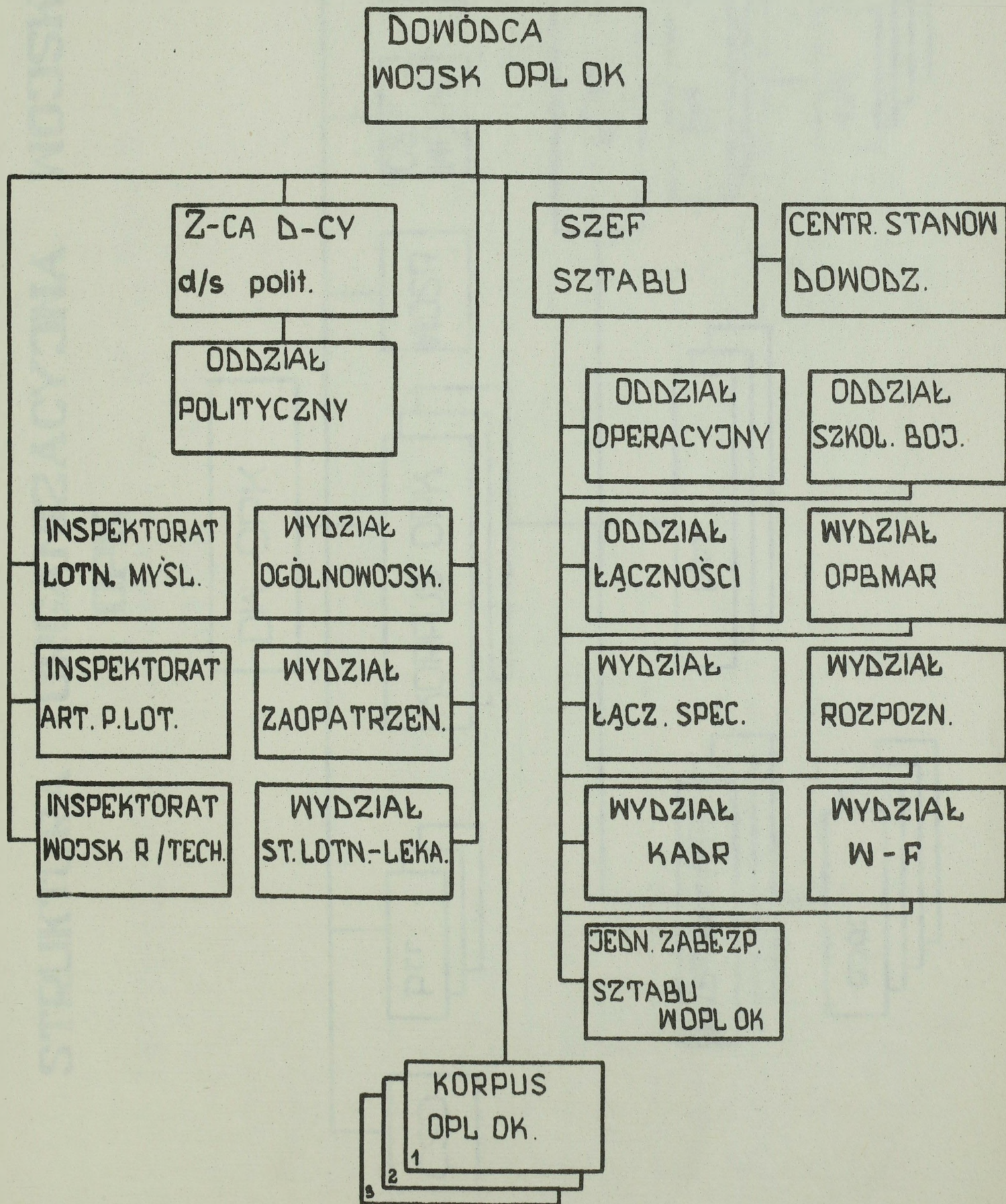
/ 4 PTSP 720 /

Rozem na kier.	
z BJ	z BK
175	120

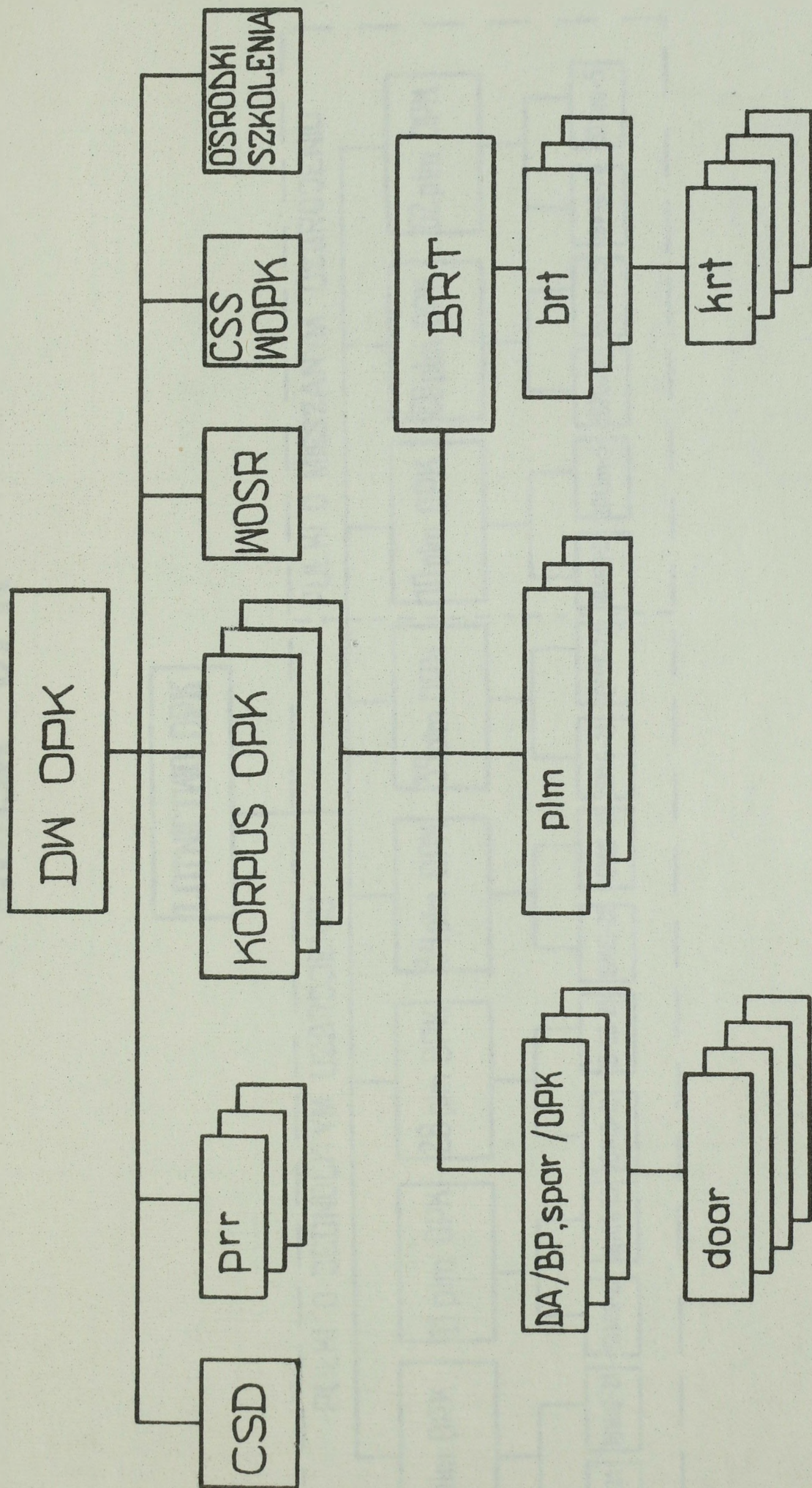
STRUKTURA ORGANIZACYJNA DOWÓDZTWA I SZTABU WOJSK OPL OK W 1952 ROKU

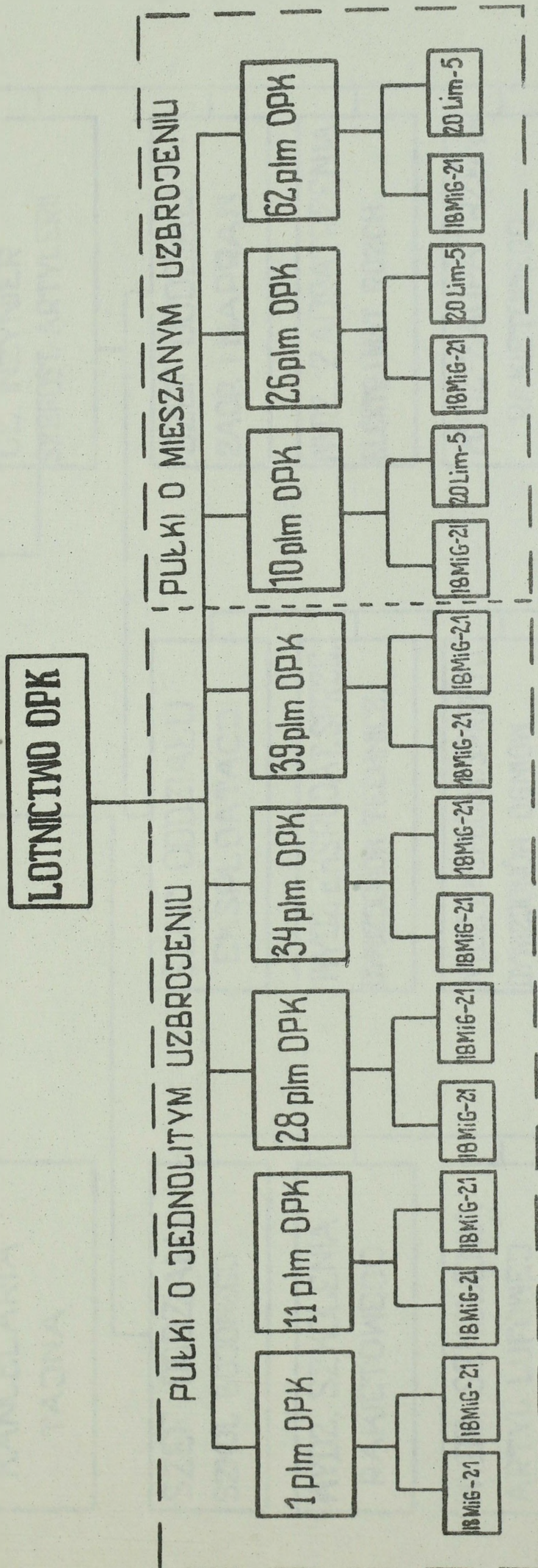
STRUKTURA ORGANIZACYJNA DOWÓDZTWA I SZTABU WOJSK OPL OK W 1958 ROKU

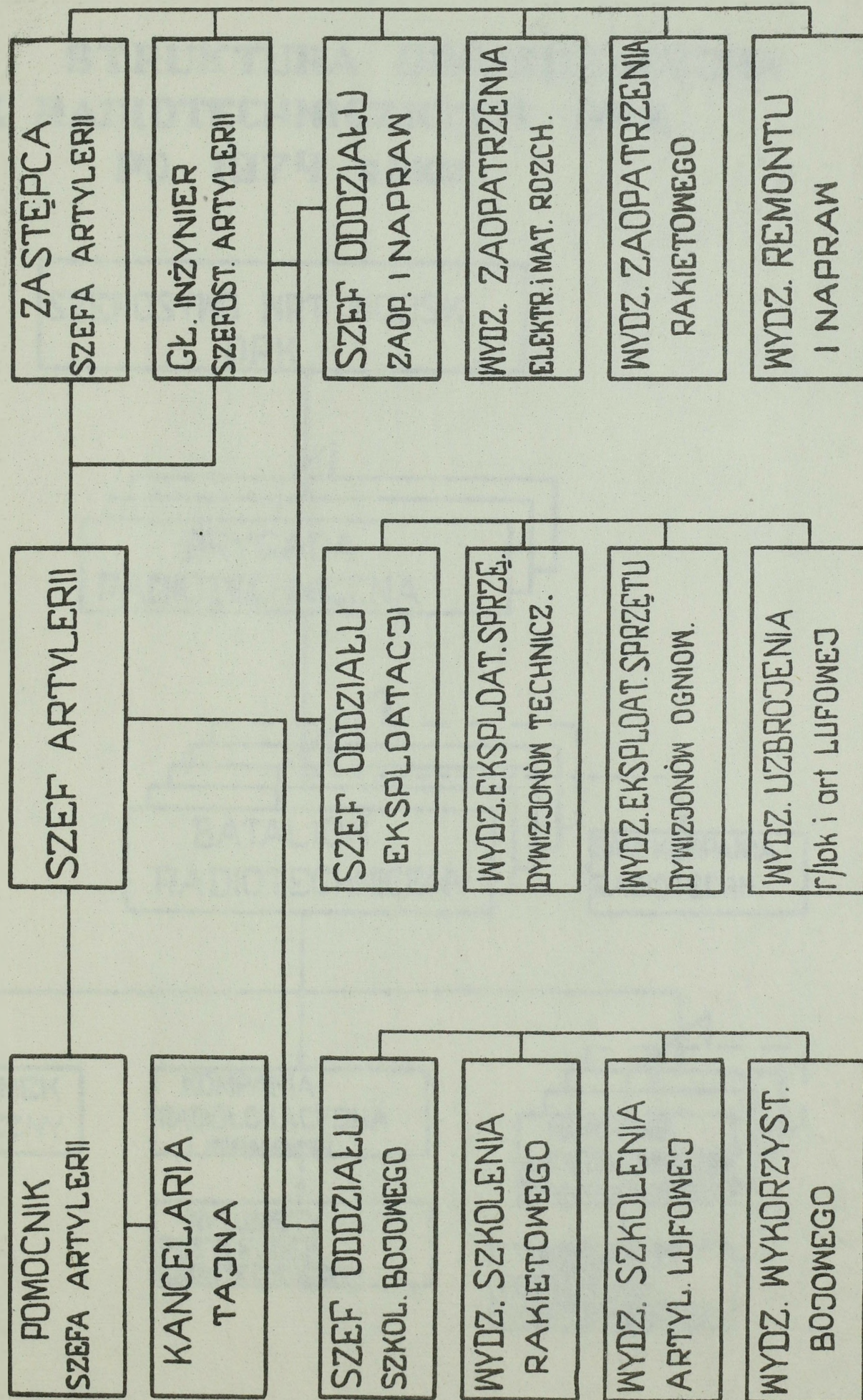
STRUKTURA ORGANIZACYJNA WOJSK OPK

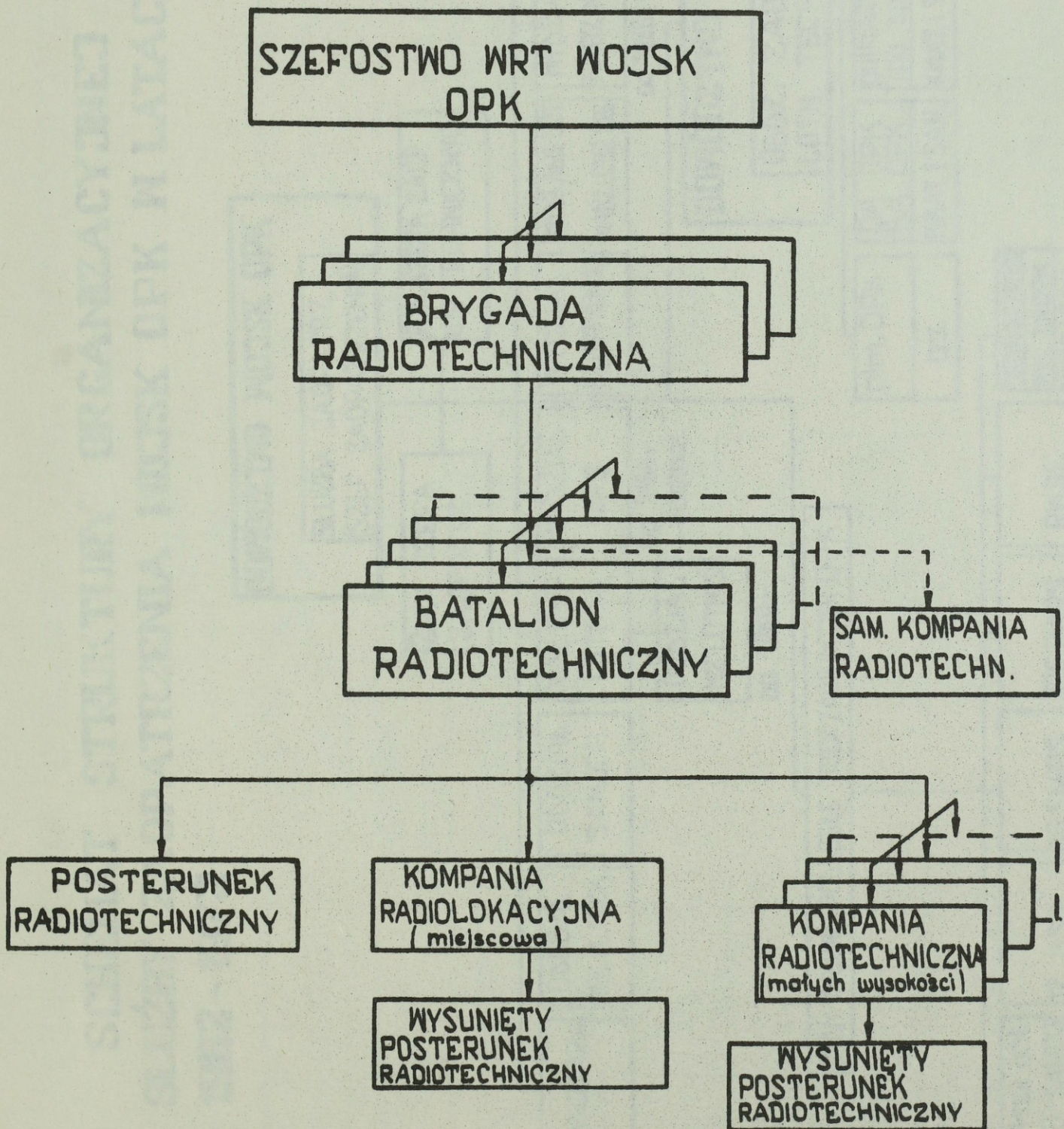
ORGANIZACJA LOTNICTWA MYŚLIŃSKIEGO WOJSK OPK

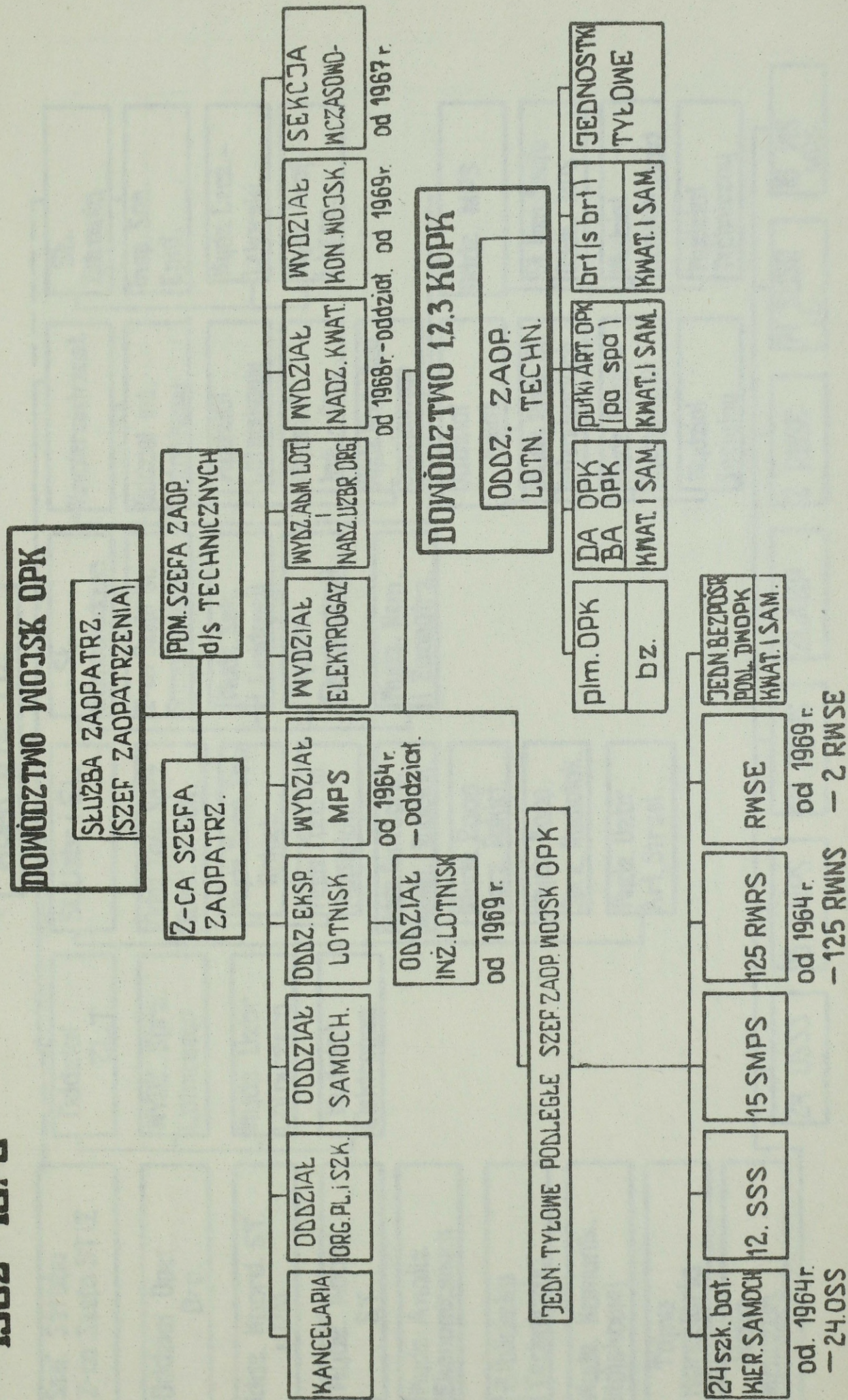
STRUKTURA ORGANIZACYJNA SZEFOSTWA ARTYLERII WOJSK OPK W LATACH 1960-1964

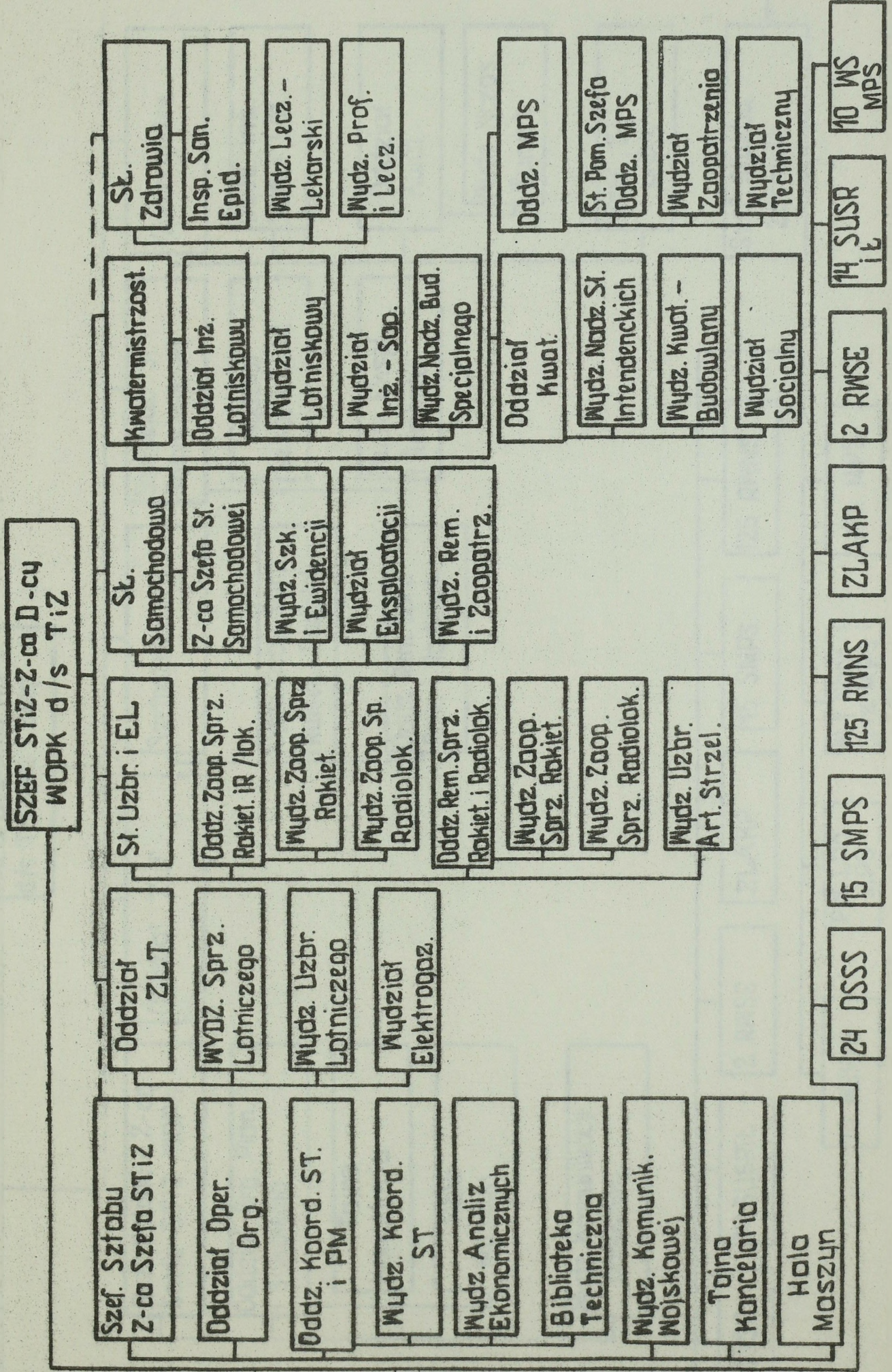
STRUKTURA ORGANIZACYJNA WOJSK RADIOTECHNICZNYCH OPK PO 1974 ROKU

SCHEMAT STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ SŁUŻBY ZAOPATRZENIA WOJSK OPK W LATACH 1962 - 1972

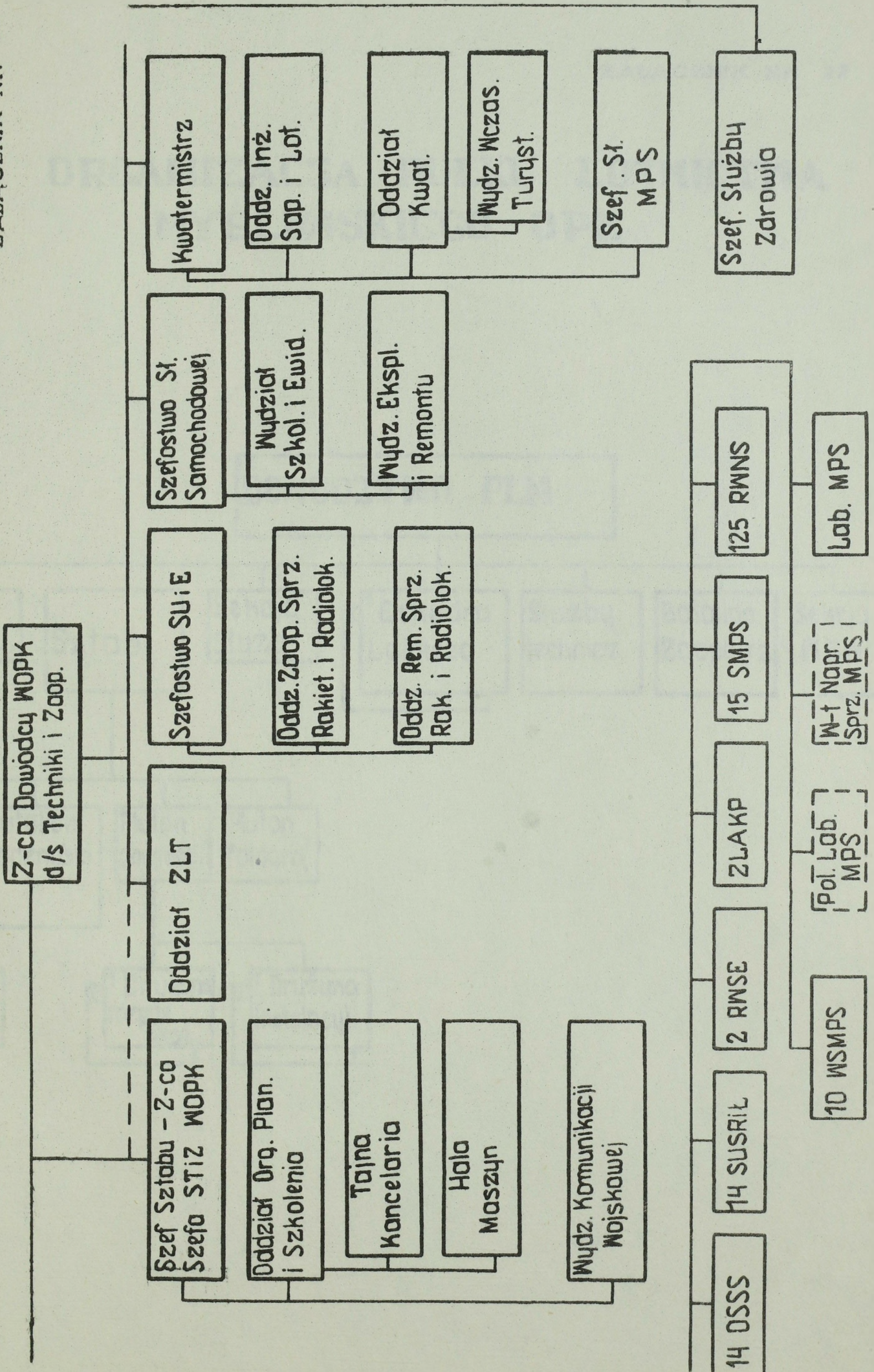
STRUKTURA ORGANIZACYJNA ZINTEGROWANEGO PIONU STiZ DW OPK W LATACH 1972-74

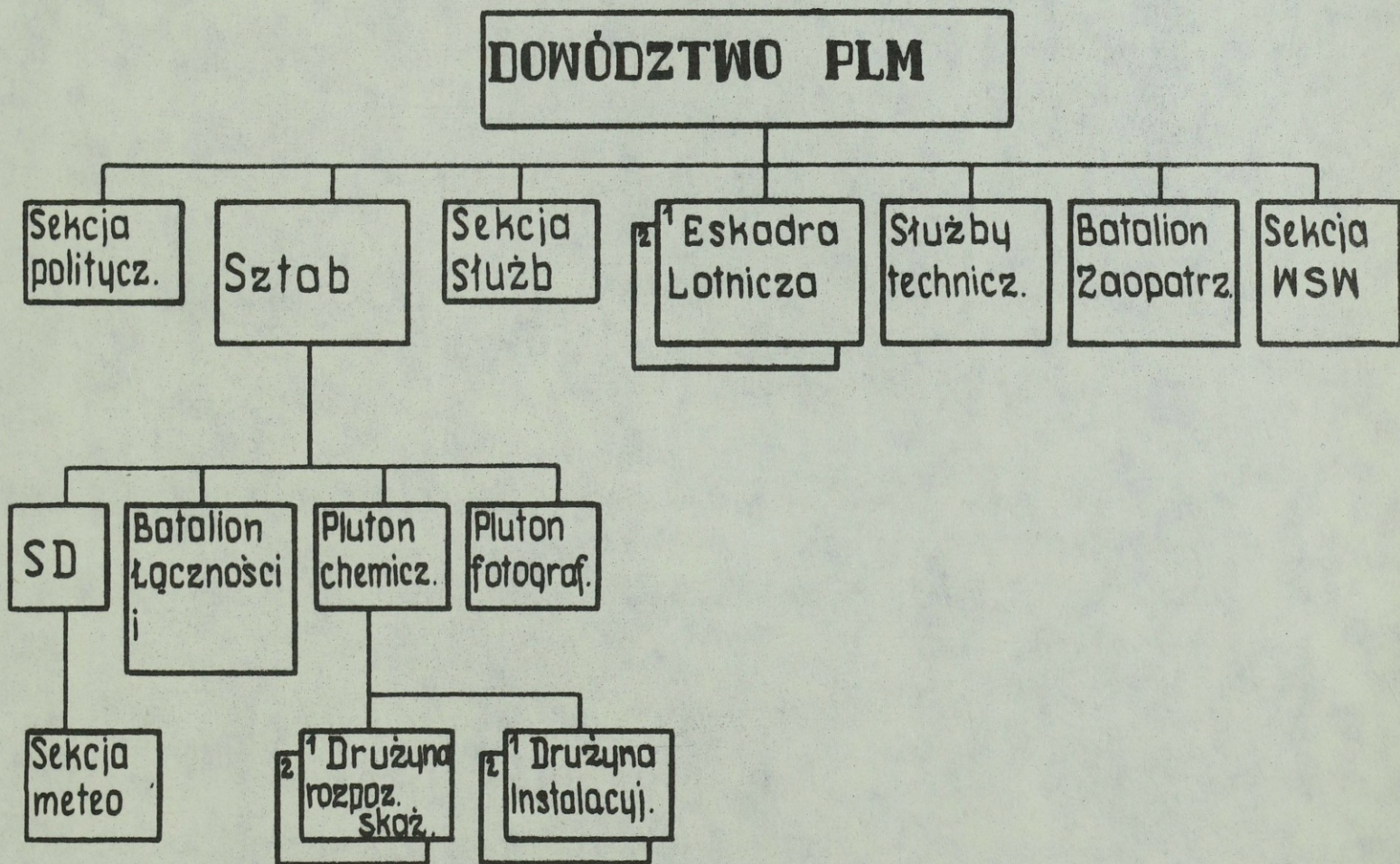
STRUKTURA ORGANIZACYJNA PIONU STiZ DW OPK

PO 1974 ROKU

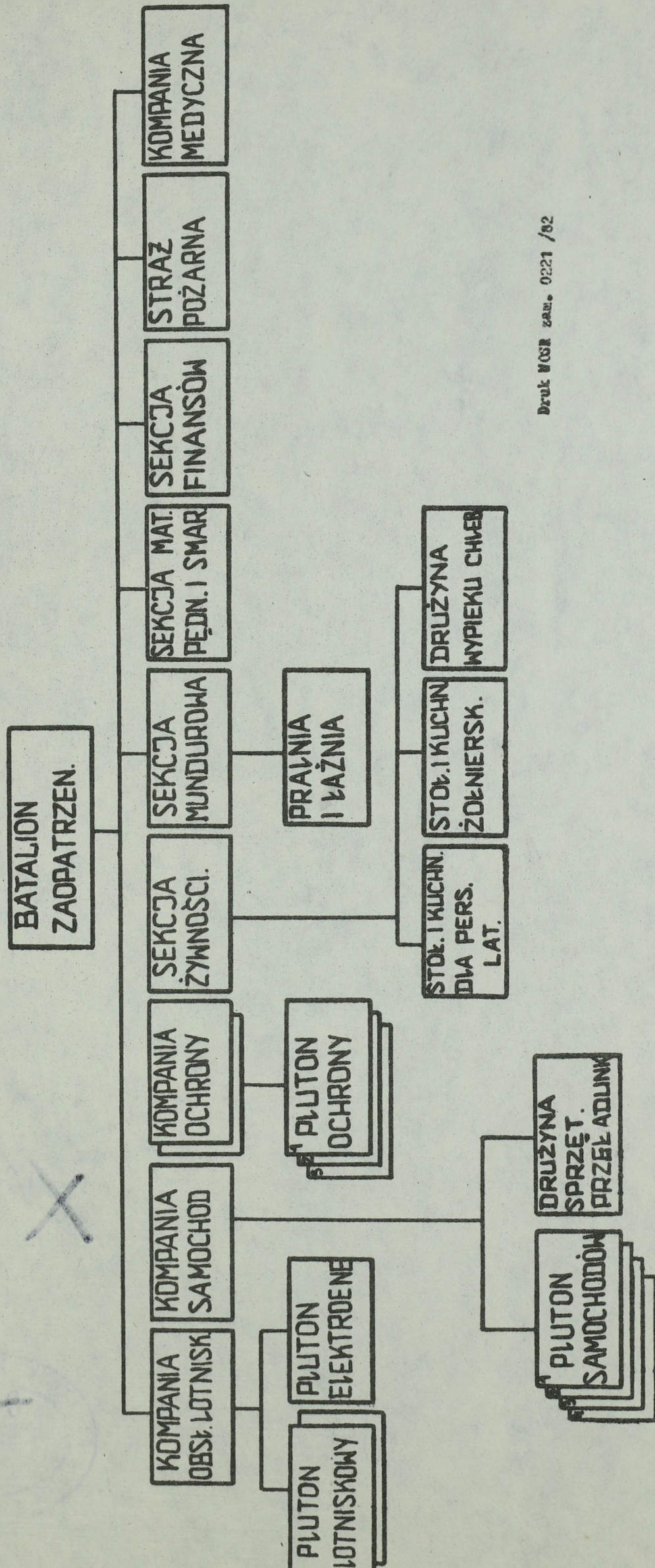
ZALĄCZNIK Nr: 21

ORGANIZACJA PUŁKU LOTNICTWA MYŚLIWSKIEGO OPK

STRUKTURA ORGANIZACYJNA BATALIONU ZAOPATRZENIA

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASP WP
Archiwum Działu Zbiorów Specjalnych

~~043640~~

